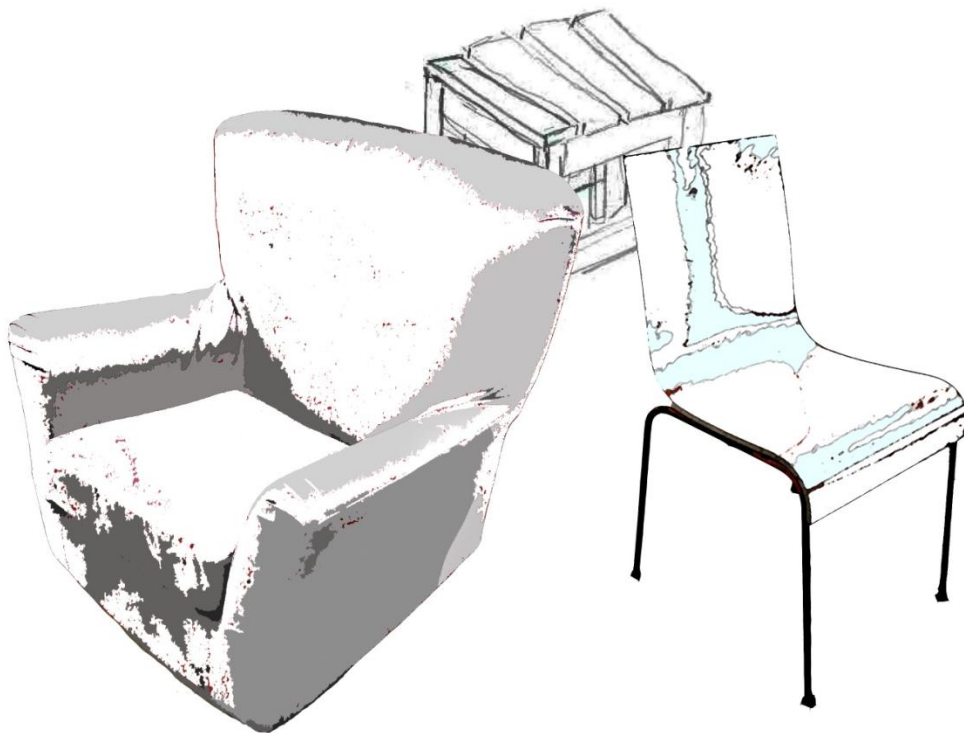

"Nådstolen"

Att kommunicera andlighet
Ett skissupdrag till Kalmar nya Pingstkyrka

Sara Nermansdotter

Keramik och Glas
Master of Fine Arts
Konstfack
2011

Handledare:

Emma Göransson
Zandra Ahl
Beatrice Hansson

English Summary

Is it possible to convey spirituality through art and material culture? Is it possible to renew art within the traditional church so that it appeals and is understandable for the modern man?

These are the fundamental questions of my master's work, which has its starting point in a public commission for an artistic contribution to the new Pentecostal church in Kalmar.

The work also addresses the question whether there is a need for symbolism and sacred environments also within the Pentecostal movement, a traditionally strong image hosting environment. If so, how is it possible to bring this in to the church environment without completely breaking with the tradition and ideology of the movement?

I want to communicate the Christian message in a renewed way, and in this particular project also highlight the importance of using images also within the Pentecostal movement.

The essence of this project is:

- How to **communicate** spiritually through material culture
- How to bring in a **new** tool of communication in to the Pentecostal movement. A visual tool that communicates in another dimension than what verbal tools does, touching other senses.
- How to tell the essence of the Christian message in a **renewed** that still relates to the history and tradition of the Pentecostal movement
- How to **include** these aspects when creating something to the congregation in Kalmar

Innehållsförteckning

Inledning	4
Innehåll	5
Metod	6
Undersökning – diskussion	7
Väckelsefolket	8
Betlehemskyrkan	8
Missionshusen	9
Pingströrelsen	11
Filadelfiakyrkan i Stockholm	12
Estetisk utveckling	14
Konst och symbolik	
inom Pingströrelsen	14
Bildförbudet	17
Symbolik	18
Bilden och symbolikens relevans för	
en modern Pingstkyrka	19
Kalmar Pingstförsamling	20
Om utsmyckningen	21
Process och konstnärliga ställningstagande	24
Tekniska och teologiska svårigheter	26
Möbel- och materialval	26
En modern liknelse	28
Den vardagliga stolen	28
Förstärkta sinnesintryck	28
”Nådstolen”	30
Att förmedla andlighet	30
Förnyelse och återkoppling	31
Reflektion och slutord	33
Referenser	35
Bilaga; enkät 2011-01-17	37

Inledning

Är det möjligt att förmedla andlighet genom konst och materiell kultur? Hur förnyar man konsten inom den traditionsbundna kyrkan så att den tilltalar och förstås av dagens moderna människa? Kyrkan har genom tiderna varit en stor beställare av konst och religiös konst har ofta varit banbrytande. Många av de konstnärer som var verksamma under slutet av 14- och 1500 talet var nytänkare och före sin tid, men utvecklingen har stagnerat under de sista århundradena. Hur skapar man konst för kyrkan idag?

Denna frågeställning ligger till grund för mitt masterprojekt, som har sin utgångspunkt i ett utsmyckningsuppdrag för Kalmar nya Pingstkyrka i Småland. Arbetet behandlar också frågan om det finns ett behov för symbolik och sakrala miljöer även inom Pingströrelsen, en av tradition starkt bildfientlig miljö. Är det möjligt att föra in bild- och symbolspråk i Pingstkyrkans miljö i dag utan att helt bryta med rörelsens tradition och ideologi? Att använda materiell och visuell kultur för att kommunicera tro och andlighet har inte prioriterats inom Pingströrelsen. Det talade ordet har, tillsammans med sång och musik, stått i centrum. Utmaningen här ligger därför i att föra in ett visuellt kommunikationsredskap som kan berika gudstjänstlivet och komplettera de sätt som Pingströrelsen i dag kommunicerar sitt budskap på.

Min önskan är att förmedla det kristna budskapet på ett förnyat sätt och i det här specifika arbetet också att lyfta upp och belysa bildens roll och betydelse inom Pingströrelsen. Jag vill också att mitt verk ska föra in symbolik och tradition från den tidiga kristna kyrkan till Pingstkyrkan. Symbolspråket, som ibland har kallats "änglarnas språk", är i dag nästan helt bortglömt bland svenska kyrkor och framförallt bland frikyrkor, men här finns mycket kunskap att hämta. Det var t ex med hjälp av detta stumma språk som de första kristna, under förföljelsetiden, kommunicerade med varandra.¹

Då det inte finns mycket dokumentation angående estetik/dekorationer inom Pingströrelsen, hoppas jag att denna uppsats och mitt arbete kan fungera som ett startskott för en framtida diskussion och dialog om ämnet inom rörelsen.

Arbetet är också högst personligt då jag är själv är uppvuxen i och sedan flera generationer tillbaka har mina rötter inom Pingströrelsen. Min farfars far grundade Pingstförsamlingen på orten där jag växte upp.

Mitt masterarbete handlar om:

- Hur man förmedlar och kommunicerar andlighet genom materiell kultur
- Huruvida man kan föra in visuella kommunikationsmedel i Pingströrelsens kyrka, utan att helt bryta med rörelsens tradition och rötter.
- Hur man förmedlar kärnan av det kristna budskapet på ett förnyat sätt, som talar till och berör dagens människa.
- Hur jag väver in ovanstående frågeställningar då jag skapar något för Kalmar Pingstförsamling.

¹ Dahlby, Fritiof (1963) *De heliga tecknens hemlighet*. Om symboler och attribut. Stockholm: Verbum förlag. 7

Innehåll

Uppsatsen är uppbyggd av en inledande fas där jag beskriver valt ämne, min personliga relation till detta, frågeställningar arbetet gett upphov till samt de metoder jag använt för att närma mig och försöka förstå ämnet.

Efter den inledande fasen följer den undersökande delen. Här börjar jag med att presentera frikyrkan och Pingströrelsens bakgrund och uppkomst i Sverige, samt dess kyrkoestetik. Detta för att förstå den tradition av återhållsamt smyckade kyrkolokaler som präglat Pingströrelsen under dess drygt 100- åriga historia.

Efter det följer ett stycke om bildförbudet i Gamla testamentet, samt ett kort avsnitt om symbolik. Här förklarar jag den mest grundläggande kristna symboliken och dess relevans för kyrkan idag. Jag beskriver också min önskan att återkoppla Pingströrelsen till dess rötter, den tidiga kyrkan, som var rik på symboler.

Jag beskriver sedan projektet, den aktuella församlingen, mina förutsättningar och deras önskemål samt gör en analys av platsen.

Denna del följs av den kreativa processen; beskrivning av min tankeprocess och min förhoppning att skapa något som berör flera av kroppens sinnen, vilket jag tror kan vara ett nytt sätt att förmedla andlighet på. Jag beskriver också mina försök att skapa något som känns nyskapande, hur skisserna utvecklats, svårigheter på vägen och det färdiga resultatet.

I den avslutande delen diskuterar jag resultatet. Lyckades jag skapa något som var relevant för församlingen i Kalmar, som kändes nyskapande och där jag använde mig av symbolik som gav verket ytterligare dimensioner och lager? Lyckades jag föra en diskussion om bildens betydelse och relevans för en modern Pingstkyrka? Och kanske framförallt; *lyckades jag skapa något där jag förmedlar den kristna tron (andlighet) på ett nytt sätt, och som väcker tankar och frågor även hos andra, icke kyrkligt aktiva?*

Metod

Mina metoder är klassiska men väl fungerande för det här projektet. Först och främst har gjort en grundläggande **research** om Pingströrelsens uppkomst ur 1800- talets väckelserörelse. Detta för att få en större förståelse för den tradition rörelsen färgas av.²

Jag har studerat **litteratur** om den tidiga kristna kyrkan och den symbolik som använts genom kyrkans tvåtusenåriga historia. Detta för att kunna knyta an symbolik till det aktuella projektet. Jag vill nämligen föra in symbolik och bildspråk, som var naturliga element i kristendomens barndom, i Pingströrelsen som själva säger sig vilja återskapa urkristendomen.

Jag har **intervjuat** pastorer inom rörelsen och andra sakkunniga (om konst i kyrkor, sakral konst och symbolik etc.). Jag har även besökt "PINGST – arkiv och forskning" i Flemingsberg, forskningsarkiv och bibliotek med material om Pingströrelsen.

Jag har haft en tät **dialog** med den aktuella församlingen genom en utvald grupp, referensgruppen (se s. 36). En **enkät** om symbolik och andra relevanta frågor ställd till den utvalda gruppen, referensgruppen, har hjälpt mig att förstå församlingen inställning till symbolik.

Den konstnärliga processen har bestått av **skissarbete** och **modellarbete**. Jag har jobbat fram ett antal olika skissförslag som jag analyserat. Det aktuella verket har sedan valts utifrån hur väl det levtt upp till de för det här projektet uppsatta kriterierna.

Verkstadsarbetet har varit det sista steget i processen. Här har jag realiserat förslaget rent fysiskt genom olika material så som glas, gips, porslin och acrystal.

² Nermansdotter, Sara (2010) *Decorations in a Pentecostal church*. Perspective from the Humanities, Konstfack.Handledare Christina Zetterlund

Undersökning – diskussion

När jag tackade ja till att göra en konstnärlig gestaltning för Kalmar nya Pingstkyrka, reflekterade jag inte över de många svårigheter som uppdraget skulle ge upphov till. Allteftersom arbetet fortskred uppkom också frågorna. Vilka typer av konstnärliga utsmyckningar hittar man egentligen i dagens Pingstkyrka? Vad är accepterat och inte? Finns det några normer att följa?

För att förstå mer om Pingströrelsen, dess tradition och bakgrund valde jag att under kursen *Perspectives from the Humanities* hösten 2010, skriva en uppsats om estetik och dekorationer i Pingstkyrkor.³ Jag ville undersöka vad som ligger till grund för den gällande ganska asketiska, likriktade utformningen av Pingströrelsens kyrkorum. I uppsatsen diskuterar jag hur Pingstkyrkor i Sverige är utsmyckade och den teologi och tradition som ligger till grund för denna estetik. Jag frågar mig också i vilken riktning estetiken inom rörelsen rör sig, kan man ana en förändring och förnyelse av kyrkolokalerna?

Pingströrelsen kom till Sverige 1907, drygt 50 år efter att konventikelplakatet, som förbjöd människor att samlas till egna gudstjänster, hävts. Statskyrkan, menade man, var den enda sanna kyrkan och det var obligatoriskt att gå i mässa, låta konfirmera sig, döpa sina barn och motta nattvarden. Man talade om den ”rena läran och den rätta kyrkan.” Enligt ortodoxin var kyrkan förordnad av Gud för människans upprättelse och räddning. Bibeln var bara till för prästerna och teologerna och prästerskapet sågs som ett gudomligt uppdrag.⁴ Det här teologiska synsättet blev synligt också i arkitekturen, där avståndet mellan prästerna och åhörarna växte.

Ortodoxin menade också att kyrkan var Guds hus och en sådan boning skulle naturligtvis vara rikt utsmyckat. Arkitektur och konst sågs som ett sätt att ära Gud.⁵ Enligt Tessin d. y. borde varje arkitekt veta *”att Gudz hus framför alla andra bör vara uthziradt, ja så aldeles at det I anseende af des Egare aldrig kan vara för rikt förestält. Kyrkobyggnaden och naturligtvis främst altaret skall vara af en sådan Edelhet att så wähl igenom deras skapnad som Ornamenterna Diviniteten på det högsta må hedras. Ja, om möjligt wore, borde dee wara så, att der intet kunde imagineras något skiönare.”*⁶

Väckelserörelsen som tog fart i mitten av 1800- talet hade föregåtts av ett flertal liknande rörelser, exempelvis *Pietismen* i slutet av 1600- talet samt *Herrnhutismen* i början av 1730- talet. Under 1700- talets upplysningstid genomgick dock hela kyrkan och dess ortodoxi en stor förändring som främst blev synlig i prästens roll och ämbete. Från att ha varit Guds tjänare given ett gudomligt uppdrag uppfattade man nu prästen snarare som en lärare, vars uppgift var att informera varje medborgare om dygdens väg och dennes skyldigheter. På så sätt förlorade man något av vikten och betydelsen av att ha en rikt utsmyckad kyrka, viktigare var nu istället att åhörarna kunde se och höra prästen. Upplysningens teologer var mer intresserad av etiska än teologiska frågor. Varken dop eller nattvard

³ Sara Nermansdotter (2010)

⁴ Malten, Siri (1976) *Arkitekturen I några av Linköpings frikyrkor*. Uppsats i Konstvetenskap, C1, Stockholms universitet, vårterminen.Handledare Docent Lars-Olof Larsson 1

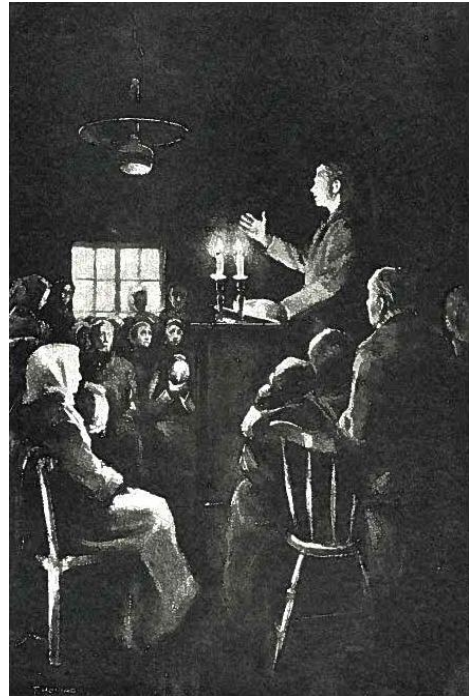
⁵ Lindahl, Göran (1955) *Högkyrkligt, lågkyrkligt, frikyrkligt i svensk arkitektur*. Stockholm: Svenska kyrkans Diakonistyrelses bokförlag. 23

⁶ Citat efter Josephsson, R.: Tessin. Nicodemus Tessin d. y.. Tiden – mannen – verket I-II, 1930-31. 125 f. Göran Lindahl (1955) 23

hade samma betydelse som tidigare.⁷ Prästen representerade de lärda och kyrkan staten. En sådan byggnad var tvunget att byggas "anständigt, värdigt och snyggt."⁸

Väckelsefolket

Då väckelserörelsen drog fram, förlorade kyrkorummets utformning mycket av sin betydelse. Bland väckelsefolket var det nämligen den personliga omvändelsen som ansågs betyda något. Prästen sågs varken som en lärare tillsatt av överheten för att sprida kunskap om moral och samhällsplikt eller som Guds tjänare given en gudomlig kallelse. Nej, prästen var först och främst en *omvänd*, vars uppgift var att göra sina lyssnare medvetna om sin synd och sitt behov av frälsning. Det religiösa fokuset flyttades från prästen och altaret till människornas *insida*. Den personliga upplevelsen, övertygelsen och omvändelsen var vad som verkligen betydde något. Då fokuset flyttade från rummet till människornas insida fanns det inte längre samma behov av en speciell gudstjänstlokal eller utsmyckning av denna. Kyrkan var "bara" ett rum där folket samlades för att sträva efter väckelse.⁹

Väckelsemöte. Akvarell av F. Hoving, 1894
Bilden illustrerar väckelserörelsens fokus på den inre människan. Göran Lindahl (1955) 53

Betlehemskyrkan

De här tankarna är väl synliga i ett av de första kapell som byggdes av väckelserörelsens folk; Engelska kyrkan eller *Betlehemskyrkan* i Stockholm. Kyrkan byggdes 1840 av engelsmännen Samuel Owen och Georg Scott som ville skapa en mötesplats som bättre stämde överens med väckelserörelsens ideal och behov. Kyrkan är byggd efter en standardritning av ett engelskt metodistkapell, och ville uttrycka "enkelhet, anspråkslöshet och sparsamhet utan att strängt följa hvad som af en högre byggnadsstil fodras."¹⁰

Georg Scott förespråkade också ett asketiskt levnadssätt. 1839 skrevs det om honom och hans anhängare; "De verdera ej det vi kalla verdslig vishet, högre vetenskap, skön konst, de tåla ej dans, music, skådespel, oskyldiga sinnesnjutningar, som Gud gifvit oss till vederqueckelse mellan mödorna."¹¹

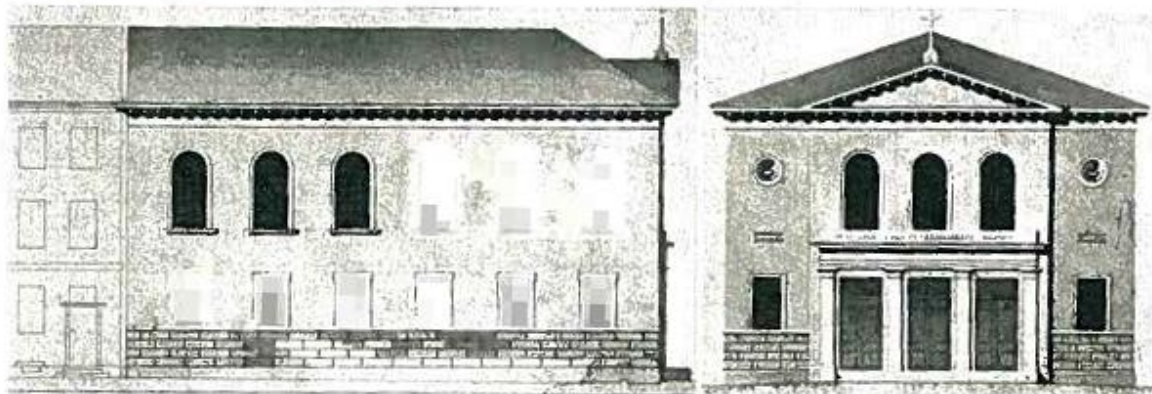
⁷ Siri Malten (1976) 1

⁸ Tegnér, E. Predikan i Pjätteryd 1830. Citat efter Josephson, R. Tegnér och konsten, Tidskrift för konstvetenskap, 1948. 35
Göran Lindahl (1955) 24

⁹ Göran Lindahl (1955) 26

¹⁰ Skrivelse med remissakter från Överintendensämbetet till K. M:t, 1839 17/4, Riksarkivet. Kungl brev till Överintendensämbetet, 1839 23/4, Byggnadsstyrelsens arkiv. Göran Lindahl (1955) 36

¹¹ Citat efter Westin, G. George Scott och hans verksamhet i Sverige, 1929, s 416. Göran Lindahl (1955) 36

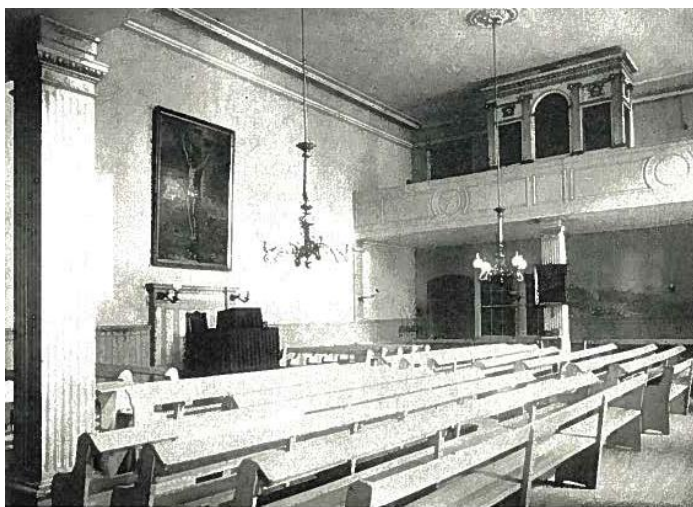

Exteriör, Betlehems kyrkan. Göran Lindahl (1955) 36

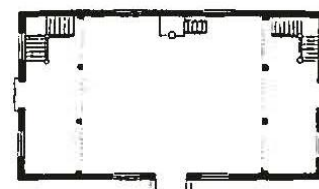
Predikan och det talade ordet hade en central funktion i väckelserörelsen vilket också är väl synligt i Betlehems kyrkan. Här är predikstolen placerad längst fram, målad i en mörk kulör medan resten av lokalen är vit. Det är intressant att notera att *överintendentämbetet* hade många synpunkter vad gäller byggnadens exteriör, men inga vad gäller interiören. Det var tydligen helt upp till församlingen att bestämma.¹²

Missionshusen

En av de första kyrkliga föreningarna som bildades utanför statskyrkan var *Missionsförbundet*, grundat 1878. Till en början samlades man i hemmen, men så småningom ville också väckelserörelsens folk bygga kyrkor, sina egna lokaler där de kunde samlas för att fira gudstjänst. På 1850- talet byggdes de första *missionshusen* utanför Stockholm; missionshuset på Riseberga Herrgård samt ett kapell utanför Gävle.¹³ Missionshuset på Riseberga herrgård hade rum för 600-700 personer och var troligtvis byggt med *Herrnhuternas* samlingslokal i Stockholm; *Brödrasalen*, som förebild. Byggnaden är enkel och består av en rektangulär sal, där bänkarna är placerade snett mot varandra för att skapa närhet och gemenskap. Talarstolen har en central placering, då budskapet var centralt, men någon anledning för att smycka talarstolen hade man inte. Herrnhuternas kyrkolokal från 1784 var enkel att kopiera just på grund av sin enkelhet, och liknande lokaler dök så småningom upp runt om i landet.

Brödrasalen, byggd 1784. Göran Lindahl (1955) 31

Plan över Riseberga missionshus. Göran Lindahl (1955) 51

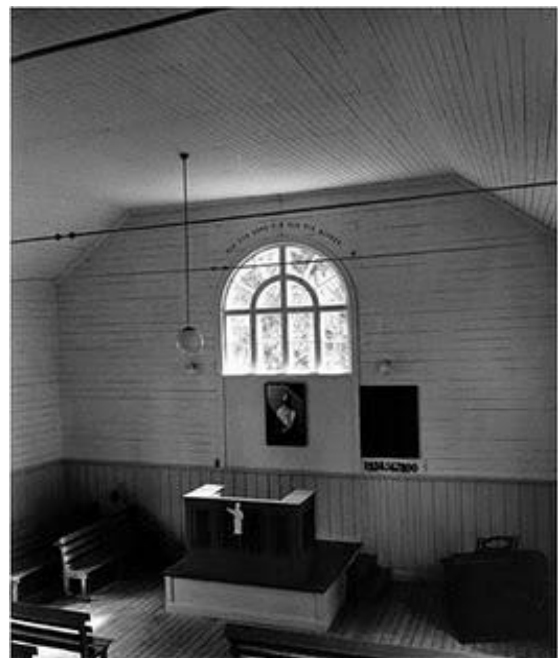
¹² Göran Lindahl (1955) 37

¹³ Göran Lindahl (1955) 57

De första missionshusen var extremt enkla, ja nästan spartanska, utan några religiösa symboler eller andra utsmyckningar. Göran Lindahl beskriver dessa byggnader på följande sätt i förordet av sin bok; *Högkyrkligt, lågkyrkligt, frikyrkligt i svensk arkitektur;* "Flera av de byggnader som behandlas i denna bok om kyrkor, kapell och missionshus, har sedan länge räknats till de mest svåruthärdliga estetiska förvillelserna av ett skede i svensk arkitekturhistoria, som också i sin helhet brukat bedömas negativt, tiden från 1800- talets mitt till omkring 1910... Det har istället varit min avsikt att visa upp, att också de torftigaste och till synes mest slumpartade byggnadsverk från denna tid, t ex småkapell i lantlig nygotik från 80- och 90 talen, fått en form, som en gång uppfattats som meningsfull, att de betyder något och att tolkningen av denna betydelse ger dem ett historiskt intresse."¹⁴

Väckelsefolket samlades alltså i enkla lokaler, mycket olika de traditionella stadskyrkorna. Några anledningar till denna asketiska hållning var att:

- Väckelserörelsen ansåg det viktigare att sprida det kristna budskapet än att skapa vackra rum för gudstjänst.
- Ordet (Bibeln) var viktigare än utsmyckningar. Man ville skapa en kyrka där predikan gavs mer uppmärksamhet än symboler.¹⁵
- Omvändelsen var viktigare än både dopet och nattvarden. Då omvändelsen tog plats på *insidan* av varje människa fanns det ingen anledning till, eller nytta för, symboler och artefakter. Kyrkan var "bara" ett rum, ett skal, där väckelserörelsens folk träffades för att sträva efter väckelse. Det var människorna som utgjorde kyrkan, förändringen inuti människan var det viktigaste.
- Väckelserörelsen var kritiserad och i vissa fall förföljd av statskyrkan. Man ville därför sannolikt inte skapa mötesplatser som liknade de gamla kyrkorna. Av samma anledning såg inte heller väckelserörelsens kapell ut som kyrkor på utsidan. Husens utsida berättade ingenting om dess funktion.¹⁶
- Det fanns troligtvis en ekonomisk aspekt till det hela också. Väckelserörelsen byggde enkelt för att det inte fanns mycket pengar att tillgå.¹⁷
- Under den allra första tiden av väckelsen betraktade väckelserörelsens folk fortfarande statskyrkan som deras kyrka. Dit gick man för att delta i mässan och motta nattvarden. De första missionshusen var ett komplement till de dekorerade kyrkorna.

Granbergsträcks bönehus, ett av få missionshus som bevarat mycket av väckelsetidens prägel. Sune Jonsson (1998) 49

¹⁴ Göran Lindahl (1955) 51

¹⁵ Siri Malten (1976) 2

¹⁶ Siri Malten (1976) 5

¹⁷ Ljunggren, Hans (red) (1992) Hyddor och Helgedomar i huvudstaden, väckelserörelsens byggnader i Stockholm, 1840-1990. Uppsala: Almqvist & Wiksell Tryckeri. 5

Bilden från Obbola missionshus visar ett tidstypiskt missionshus. Talarstolen är centralt placerad, och takhöjden imponerande. Ofta var fondväggen försedd med ett fönster, men någon annan utsmyckning än de målade bibelverserna på väggen förekom oftast inte.¹⁸ Att använda bibelord som dekorativa element blev mycket vanligt bland väckelsefolket.

Gamla missionshuset i Obbola (Holmsunds församling) 1906. Sune Jonsson (1998) 6

Pingströrelsen

Pingströrelsen i Sverige är drygt 100 år och har sitt ursprung i den helgelseörelse som uppstod i USA under slutet av 1800-talet.¹⁹

Rörelsens tankar och särdrag etablerades främst bland Baptisterna här i Sverige men

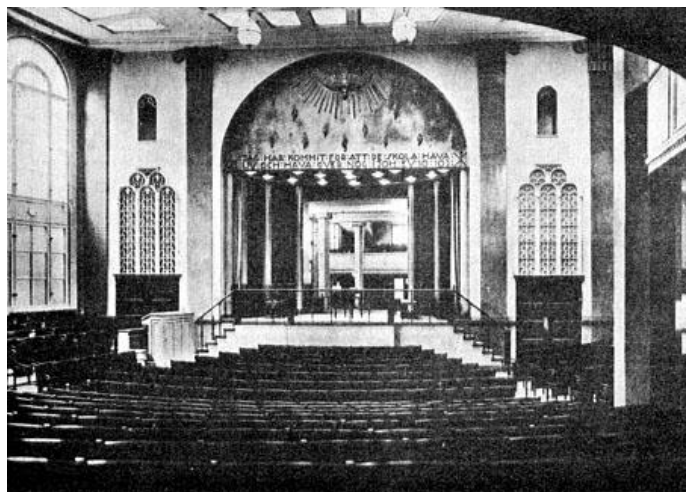
1910 bildades den första egna församlingen; Filadelfiakyrkan i Stockholm. Året efter, 1911, anställdes Lewi Pethrus som pastor och föreståndare för församlingen, vilket han förblev fram tills sin död 1974.

I *Pingströrelsen – Verksamhet och särdrag under 1900-talet* (2007) skriver Ulrik Josefsson om fem drag som har följt Pingstkyrkan genom hela 1900-talet, och som kanske kan sammanfatta rörelsen:

- Jesuscentreringen
- Viljan att återskapa urkristendomen
- Betoningen på den personliga erfarenheten
- Inriktandet på den praktiska kristendomen
- Bilden av sig själva som unika

Josefsson menar att Jesuscentreringen visar sig tydligt i gudstjänstlokalerna. De är återhållsamt utsmyckade. Vanliga dekorationer är bibelcitats, som ofta är citat av Jesus. Namnet Jesus sitter på en väl synlig plats, ofta är platsen framme på talarstolen. Bibeln, inte de kyrkliga dogmerna ligger till grund för teologin.²⁰

Då Pingströrelsen etablerades bland väckelseörelsens folk följer estetiken i Pingströrelsens första samlingslokaler samma linje som väckelsefolkets missionskapell.

Lokalen på Sveavägen 45. Olle Eriksson (1997) 20

¹⁸ Jonsson, Sune (1998) *Husen vid himlastigen*. Stockholm: Natur och kultur/LT. 9

¹⁹ Hans Ljunggren (1992) 174

²⁰ Waern, Claes (huvudred); Alvarsson, Jan-Åke (red). *Pingströrelsen. D. 2, Verksamheter och särdrag under 1900-talet*. (2007) Örebro: Libris.

Den nya Pingstförsamlingen i Stockholm växte mycket fort, efter bara 5 år hade medlemsantalet ökat från 29 till 700 medlemmar. Den snabbt växande församlingen medförde ett ständigt behov av nya och större samlingslokaler. 1921 flyttade församlingen in i en stor lokal med 1300 platser på Sveavägen i Stockholm. Lokalen utformades efter Lewi Pethrus direktiv och nu kan man se ett nytt byggnadsätt som inte tidigare begagnats av väckelserörelsens folk. Lokalen representerar nämligen det nya sätt som Pingströrelsen höll sina möten; här var det inte bara pastorn som skulle synas och höras, utan hela äldstekåren, kören, orkestern och andra som var engagerade i gudstjänsten. De placerades alla sittande på scenen, vilket krävde en rejäl "balustrad". Scenen blev själen i Pingströrelsens kyrka, där dop, nattvard, predikan, sång och vittnesbörd tog plats. Sång och musik var mycket viktiga inslag och medlemmarna uppmuntrades att delta i gudstjänsten.²¹

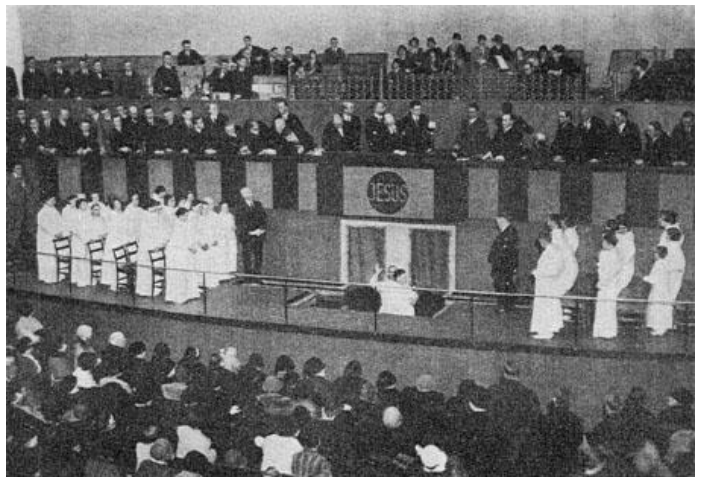
Filadelfiakyrkan i Stockholm

Snart var också lokalen på Sveavägen för liten och församlingen beslöt att bygga en helt ny kyrka. Lewi Pethrus, som varit på studieresa till USA, kom 1924 hem inspirerad av ett stort tempel han besökt i Los Angeles. Hans vision var att bygga något likande i Stockholm; *"Min tanke var allra först att vi skulle bygga ett stort och rymligt tabernakel av enklaste slag i samma stil, som det finns så gott om i Amerika Jag menade att en sådan byggnad skulle kunna uppföras för ett ganska billigt pris."*²²

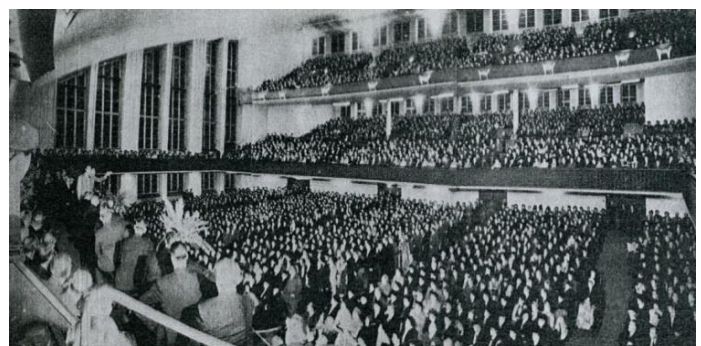
Mark köptes av Rörstrands porslinsfabrik i Vasastan, Stockholm, och efter en arkitekttävling gavs uppdraget till arkitekt Birger Jonsson. Jonsson hade varit med vid Konserthusets tillkomst och hans förslag grundade sig på akustiska skäl.²³ Man satte nämligen kraven på akustik högt; sång, musik och tal var dominerande inslag i gudstjänstlivet.

Filadelfiakyrkan på Rörstrandsgatan stod färdig 1930 och var vid den tiden Skandinavien största samlingslokal med 3000 platser. Den byggdes i funktionalistisk stil, räknas som Sveriges första funktionalistiska kyrka och blev mycket uppmärksam i media. Att församlingen lyckades genomföra detta enorma bygge mitt under depressionens Europa var en fantastisk bedrift.

I den nya kyrkan var funktion viktigare än estetik. Viktigt var att alla kunde se och höra talaren, akustiken var prioriterad och det fanns ingen egentlig utsmyckning förutom ordet JESUS allra längst fram i lokalen. Lewi Pethrus menade

Första dopförrättningen i Filadelfiakyrkan. Olle Eriksson ((1997) 35

Fullsatt i kyrkan. Olle Eriksson (1997) 41

²¹ Göran Lindahl (1955) 163-164

²² Hänryckningens tid. 268

²³ Hans Ljunggren (1992) 76

att det inte var byggnaden i sig som gjorde platsen helig, utan människorna, församlingen. Därför behövdes inte någon utsmyckning.

Tidningen *Husmodern* skrev några dagar efter invigningen *"I det nya templet ha de inte nekat plats vare sig för skönheten i form och färg eller modern teknik. Men var står det skrivet att inte Guds hus får smyckas?"*²⁴ Aftonbladet fortsätter; *Någon egentlig utsmyckning förekommer ej, om man undantar ett JESUS över nedgången till den rymliga bassäng längst fram, där de troende mottaga dopet. Det är alltså en ren och enkel, ja, nästan spartanskt enkel stil över det hela, och så skall det väl också vara.*²⁵

Det är intressant att notera att Filadelfiaförsamlingen till en början inte ville kalla sin nya samlingslokal för en kyrka. Man kallade det helt enkelt för en *lokal*. Kvällen innan invigningen av den nya "lokalen" skrev *Nya Dagligt Allehanda* följande: *"I särskilt ett avseende har arkitektens och beställarnas önskingar beträffande Filadelfiaförsamlingen nya kyrkobyggnad stämt överens: både parterna ha velat bryta med de traditionella kyrkobyggnadsstilarna.... Då predikan blev huvudsak i den lutherska kyrkan, så placerades predikstolen i centrum. Den nutida pingströrelsen ledande vilja också möblera om i de gamla kyrkohusen, de vilja ha bort all symbolisk utsmyckning – så enligt Sven Lidman – och de vilja göra dopscenen och förkunnelsen till det centrala... Det viktigaste för arkitekten - konstruktören har således varit att bygga upp huset inifrån mittscenen, där dopkandidaterna skola figurera.*²⁶

Sveriges första Pingstförsamling, Filadelfiaförsamlingen i Stockholm, har varit stilbildande och föregångare för övriga församlingar runt om i landet. Församlingens karismatiske ledare Lewi Pethrus blev rörelsens okrönte ledare och möteslokalen som församlingen byggde på Rörstrandsgatan i Stockholm blev förebild för övriga pingstkyrkor som senare byggdes runt om i landet. Byggmästarna Klockars och Söderberg blev flitigt anlitade av församlingar runt om i landet. De var senare med och byggde kyrkor i bl. a Göteborg, Linköping, Kalmar och Norrköping dit de förde med sig idéer och inspiration från Filadelfiakyrkan i Stockholm.

Även om Pingströrelsen valde bort utsmyckningar och dekorativa element och ville bryta med de traditionella kyrkobyggnadsstilarna så har Pingströrelsen aldrig varit en "antiestetisk" rörelse. Man har inte varit främmande för skönhet vad gäller form och färg eller ny teknik, som tidningen *Husmodern* uttryckte

Filadelfiakyrkan under uppbyggnad. Olle Eriksson (1997) 33

²⁴ Osign "Lewi Pethrus om sin nya DOMKYRKA", *Husmodern*, 9 november 1930

²⁵ Osign, "Skandinaviens största samlingsloka nu redo för filadelfisterna", *Aftonbladet*, 31 okt 1930.

²⁶ *Nya Dagligt Allehanda* 31/10 1930

det (13). Jag vågar påstå att man, genom att bryta med traditionella kyrkobyggnadsstilar både exteriört och interiört, snarare skapade en ny slags estetik.

Filadelfiakyrkan på Rörstrandsgatan är idag Kulturmärkt, och fungerar förutom som gudstjänstlokal också som flitigt anlita konsertlokal av Stockholms kulturliv.

Estetisk utveckling

Med åren har estetikerna inom Pingströrelsen förändrats och utvecklats. Under 50- och 60 talet började man exempelvis se inslag av symbolik så som altarbord, i möteslokalerna. Kanske berodde denna uppluckring av den pragmatiska synen på att man såg ett behov av sinnesbilder och att känna en tillhörighet till den etablerade kyrkosamlingen. Vid Pingstkyrkans födelse var det t.ex. själva handlingen som stod i fokus. Dopet var viktigare än själva dopgraven. På senare tid smyckas det mer och dopgraven kan vara utsmyckad och utgöra ett dekorativt element i kyrkan (se bild till höger).

Pingstkyrkan i Eskilstuna efter renovering 1985.
Pingströrelsens årsbok, 1986 (67)

Den unika byggnadsstil som Pingstkyrkan utvecklade i sina kyrkolokaler med den stora scenen, balustraden, vilken rymde hela församlingen äldste, kör och orkester är idag ett minne blott. I dag bygger man kyrkolokaler som är mer öppna. Man strävar efter att skapa en känsla av närhet mellan talaren och åhöraren. Funktion står idag, precis som på 30- talet, fortfarande i fokus. Men då det byggs nya kyrkor idag är det inte ovanligt att man gör plats för andra typer av aktiviteter än "bara" det traditionella gudstjänstlivet. Ofta ingår en gymnastikhall, café, gym, förskola osv. Dagens frikyrkor byggs ofta för att tillgodose fler av våra mänskliga behov än bara det andliga. De är fortfarande mycket funktionella, men byggs efter den moderna människans behov. Utsmyckning och dekorativa inslag i kyrkan liknar den estetik som etablerades i rörelsens barndom. I Filadelfiakyrkan i Stockholm står man nu inför ett stort renoveringsarbete av kyrkolokalen. Här är traditionen stark och inredningsarkitekterna som är involverade i arbetet, har strävat efter att låta kyrkorummet återfå den känsla, färg och form som lokalen hade vid invigningen 1930.

Konst och symbolik inom Pingströrelsen

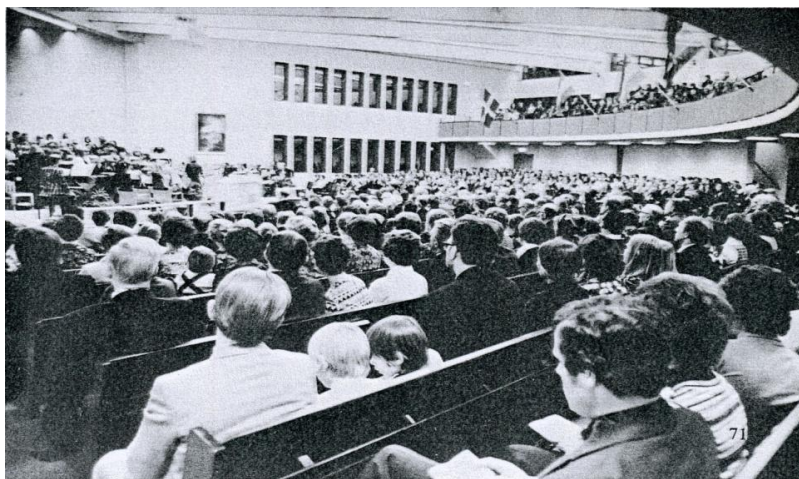
1987 skrev Liselotten Haake uppsatsen *"Fungerande konst i en modern frikyrka"*²⁷, vars syfte, med författarens egna ord, var; "att visa att "bildfientligheten" inom pingströrelsen är förbi..."²⁸ Några år tidigare, 1983, hade nämligen Eva Londos skrivit följande i boken *"Svenskarnas religiösa bilder"* (1983); "Denna bildlösa tradition upprätthålles fortfarande i det stora hela av de reformerta kyrkorna och vissa av de sentida väckelserörelserna så som Pingströrelsen."²⁹ Liselotten Haake ville, genom att belysa ett exempel av en Pingstkyrka med väl fungerande konst, visa att så inte var fallet.

²⁷ Haake, Liselotten (1987) *Ragnvald Hellgrens konst i pingstkyrkan i Örnköldsvik. Fungerande konst i en modern frikyrka*. Delrapport kurs B4, Konstvetenskap, Umeå Universitet. Handledare Tore Stenström

²⁸ Liselotten Haake(1987) 3

²⁹ *Svenskarnas religiösa bilder*(1983) Jönköping: Jönköpings museum. 38

Den aktuella Pingstkyrkan; Örnsköldsviks Pingstkyrka har, till skillnad från många andra Pingstkyrkor, tre stora målningar placerade inne i kyrkosalen. Dessa är donerade av konstnären, målaren och medlemmen Ragnvald Hellgren, som sammanlagt erbjöd sig att skänka 17 konstverk till kyrkan då den byggdes i början av 1970- talet. Att Örnsköldsviks Pingstkyrka har konst i sitt kyrkorum beror alltså helt på en enskild medlems initiativ, församlingsledningen hade inga planer att köpa in konst till den nybyggda kyrkan.³⁰

Örnsköldsviks Pingstkyrka med Hellgrens konst. Pingströrelsens årsbok, 1975 (68)

Det som är intressant med Haakes uppsats är den undersökning hon gör bland medlemmarna i Örnsköldsvik Pingstkyrka. Efter en söndagsgudstjänst delade hon ut en enkät till 120 medlemmar att fylla i på plats. Frågorna var som följer; *Är det befogat med konst i en frikyrka?* 97 % svarade ja. *Upplever du något budskap i konstverken?* 91 % svarade ja. *Är de en prydnad för kyrkan?* 95 % svarade ja.³¹

Slutsatsen som Liselotten Haake drog av denna enkät var att frikyrkan, såväl som statskyrkan, behöver konst. Och hon menar att om konsten sammanfaller med kyrkans teologi så kan medlemmarna känna en stark tillhörighet till den. Genom konsten, menar Haake, kan medlemmarna uppleva sin tro på ett konkret sätt.³²

I dag, mer än 20 år senare, vet vi att bildaversionen inom Pingstkyrkan fortfarande inte är helt borta. Så mycket mer kan göras på den estetiska fronten. Funktion är fortfarande viktigt inom Pingströrelsen; ljud och ljus prioriteras, enligt min åsikt, framför dekorativa inslag. I de fall det finns konst och utsmyckningar i kyrkorna beror det, som vi såg i exemplet ovan, oftast på att en enskild medlem har tagit initiativ till detta.

Magnus Wahlström, som är ansvarig för Pingst- arkiv & forskning på Pingsthuset i Flemingsberg samt redaktör för Pingströrelsens årsbok, tror att det finns olika skäl till att konst, utsmyckningar och "religiösa objekt" ändå så smått tillåts att komma in i Pingstkyrkans kyrkorum. Han menar att medlemmar inom Pingströrelsen har börjat förstå att konst och heliga miljöer talar till andra sinnen än vad det talade ordet någonsin kan göra, och därför är ett bra komplement till predikan och sång. Det kan också vara så att rörelsen vill öppna upp sig för alla typer av människor och personligheter med andra traditioner och behov.³³

³⁰ Liselotten Haake(1987) 20

³¹ Liselotten Haake (1987) 22

³² Liselotten Haake (1987) 26

³³ Intervju med Magnus Wahlström

Personligen tycker jag mig märka ett ökat behov av bilden som uttrycksmedel. I min hemförsamling, Filadelfiaförsamlingen i Stockholm, jobbar vi t.ex. ofta med scendekoration. Jag ingår i en grupp som inför olika temagudstjänster försöker att förstärka budskapet som ska kommuniceras rent visuellt. En av pastorerna jag talade med uttryckte hur viktigt det är för honom att ha något slags objekt eller bild att referera till i sina predikningar. Detta för att man lättare kommer ihåg innehållet i en predikan när också ögat får delta, när man får något att "haka upp" budskapet på. Eller som Olov Hartman har uttryckt det "Det har konstaterats från olika håll att konsten rent av är ett språk. Detta språk är nödvändigt eftersom människor kan förstå på ett annat sätt och lättare komma ihåg bilderna".³⁴

Ett "tonårsrum" som jag satte upp på scenen till en konfirmationsgudstjänst i maj 2010, Filadelfia, Stockholm. Foto: Sara Nermansdotter

Magnus Wahlström gav mig följande råd angående utsmyckningsuppdraget till Pingstkyrkan i Kalmar; att i mitt skapande vara medveten om och inte trampa på traditionen men heller inte nödvändigtvis spegla den. Han menade att jag behöver ha fokus på vad den enskilda församlingen har för teologi och önskemål. Det är nämligen helt upp till den lokala kyrkan och dess teologi hur kyrkolokalen är utformad. Utformningen av möteslokalen varierar därför mycket inom dagens Pingströrelse.

Filadelfiakyrkan i Stockholm, 2010. Foto: Sara Nermansdotter

³⁴ Hartman, Olov, "Konst och teologi", Vår lösen, 1975, 212, 213

Bildförbudet

Det avstånd som Pingströrelsen traditionellt har tagit gentemot bilder, symbolspråk och utsmyckningar har, vilket jag diskuterat i den här uppsatsen, många olika anledningar. En aspekt som jag dock inte tagit upp, men som är högst relevant i frågan och som skapat många diskussioner och meningsskiljaktigheter genom kyrkans historia är det så kallade "bildförbudet".

Bibeln säger i 5 Mosebok kapitel 5 *"Du skall inte göra dig någon bildstod eller någon avbild av det som är uppe i himlen eller nere på jorden eller av det som är i vattnet under jorden. Du skall inte tillbe dem eller tjäna dem."*³⁵

Kristna har tolkat dessa verser på olika sätt genom kyrkans historia; Jesus blev människa, men han är också Gud. Är han inkluderad i bildförbudet? Förutom ett nyväckt intresse för användandet av ikoner inom olika svenska kyrkliga samfund idag, pågår inte någon livlig debatt om ämnet, men Øyvind Tholvsen, pastor och medarbetare i Evangeliska Frikyrkan, har skrivit en uppsats om ämnet; *"Jag är JHWH din Gud – en svartsjuk gud. En studie av bildförbudstexterna i Pentateuken."* I en artikel i tidningen Dagen säger Tholvsen;

*"Främst handlar detta om att respektera Guds uppenbarelse. Gud finns som en storlek utanför oss. Gud är för stor för att avbildas. Om vi i sanning tror att Kristus är Gud, är det problematiskt att avbilda honom. Även Kristus är för stor för att fångas i en bild. Kanske är det just fångad Gud skulle känna sig inom ramen av en bild. Det måste bli en snuttifiering och en begränsning av Gud. Detta trots att syftet med sådana bilder ofta sägs vara att öppna oss för nya dimensioner av Gud. Avbilder av det heliga blir dessutom lätt heliga avbilder – sakrosankta. Men mest handlar detta om att ingen äger Gud. Det är vi som är Guds egendom och inte tvärtom. Gud har valt att avbilda sig själv genom sitt handlande i historien, nerskrivet i Bibeln. Han visar sig själv, men vi skapar inte avbilder av Gud utifrån denna uppenbarelse. Detta är en fråga om makt. Gudabilder hänger ofta samman med våra mänskliga program för att skaffa oss en gud som passar våra syften. Därmed blir gudabilderna ett led i maktutövning där vi skapar människors bilder av gud i stället för att Gud får återskapa oss till sin avbild. Muslimernas reaktioner mot Muhammedteckningarna är en mycket komplex fråga. Men deras tydliga bildförbud är tänkvärt för oss. Detta borde vara en självklar del även av kristen teologi, liksom det är av judisk teologi. Men tyvärr finns det lite eller ingen teologisk reflektion omkring bildförbudet i dag. Kanske därför att vi upplever den fria kristna bildkonsten som hotad av det."*³⁶

Precis som Tholvsen konstaterat, så pågår det inte någon direkt teologisk debatt om bildförbudet inom svensk kristenhet idag och än mindre inom Pingströrelsen där det, trots att bild- och symbolspråk används mer nu än vid rörelsens födelse, överhuvudtaget inte förs någon diskussion om bildens betydelse. Det finns givetvis undantag, som konstvetaren Miriam Helleland, som vurmar för den sakrala konsten i frikyrkan och menar att den kan användas precis som musik, för att förmedla det kristna budskapet. Jag läste om Helleland i den kristna dags tidningen Dagen hösten 2010, där hon intervjuades efter att ha skrivit sin masteruppsats på ämnet sakral konst.³⁷ Uppsatsen heter *"att våga förnya för att förmedla"* och handlar om sakral konst som avspeglar Bibelns budskap, men som använder moderna material och vänder sig till dagens människa.

³⁵ 5 Mosebok 5:8-9a Svenska Folkbibeln

³⁶ Øyvind Tholvsen, "Kyrkan borde inte avbilda Kristus." Dagen. 3 maj 2006

³⁷ Öst-Söderlund, Majken "Bilderna är ett sätt att närma sig det utesägliga", Dagen. 30 november 2010

I artikeln redovisar Helleland sin syn på bildens användning inom frikyrkan. Hon menar att bilder inom frikyrkan främst förknippas med söndagsskolan. Att använda bilder i undervisningen för barn är helt accepterat, men att använda bilder i gudstjänsten är inte så vanligt. Och då bilder av Jesus används i söndagsskolan är han porträtterade på ett närmast socker sött sätt. Men en bild kan vara så mycket mer än så; eftersom en bild berör helt andra sinnen än vad språket gör, kan den sakrala konsten användas för att kommunicera det kristna budskapet på ett annat plan än vad ordet kan.

Syftet i Hellelands uppsats var *”att visa på att förnyelsen behövs inom den sakrala konsten och att den sker genom ett samspel av kunskap om historia, kyrkans tradition och bibelns symbolik hos de aktuella konstnärerna samt en öppenhet hos betraktaren för det nya och annorlunda i konstverken.”*³⁸

Symbolik

Det som berörde mig mest i Hellelands uppsats var hennes passion för symboler; hur symboler har använts under hela kristendomens historia men kanske framförallt av de första kristna som använde symboler som ett hemligt språk för att kommunicera. Det blev livsviktigt för dem att använda symboler under förföljelsetiden. Så blev t.ex. fisken en symbol för Kristus, ett tecken som bara den invigde kunde tyda.

Jag fann det intressant att Pingströrelsen har en önskan att återskapa urkristendomen (11), då just urkristendomen faktiskt använde sig av ett rikt symbolspråk. Skulle mitt arbete, genom att innehålla symboler, på så sätt kunna återknyta Pingströrelsen till kyrkohistorien och det rika arv som kristendomen bär på? Men vad tillför egentligen symbolspråket en modern kyrka i dag? Varför är det intressant att återinföra symbolspråket?

Då utrymmet i denna uppsats är begränsat vill jag bara nämna några rader om ämnet. Det kristna symbolspråket har sitt ursprung i Bibeln, Jesus använde sig själv av liknelser när han talade. Hans predikningar är fulla av liknelser, och då lärjungarna frågar Jesus varför han talar till folket i liknelser svarar han; *”Jag talar till dem i liknelser, eftersom de ser utan att se och hör utan att höra eller förstå.”*³⁹ Helleland refererar, i sin uppsats, till Karl Künstle som har sagt: *”I huvudsak är den kristna konstens symbolik hämtad från den litterära symboliken i den Heliga Skriften.”*⁴⁰

Carl Henrik Martling skriver i sin bok; *Talande Tystnad* att *”Symbolspråket är ett andligt språk, befriat från ordens begränsningar. Det betjänar människans ande och känsla men samtidigt också hennes intellekt. Det tar oss med in i ”den ordlösa tankens rike” (Lin Yutang) och låter själen vandra fritt i oanade rymder”* och vidare *”Det andliga symbolspråket har alltid varit ett viktigt instrument för kyrkan i hennes uppgift att förmedla kunskap om en verklighet som ingen kan formulera eller definiera.”*⁴¹

Symbolspråket har alltså inom kristendomen varit ett sätt att försöka kommunicera andlighet; *”Tron har ett innehåll, som söker form och uttryck, och symbolens uppgift är att ge form och uttryck och ett innehåll, som inte kan formuleras.”*⁴² Detta är intressant att notera, då en av de mest grundläggande

³⁸ Miriam Helleland (2010) 76

³⁹ Matteus 13:13 Svenska Folkbibeln

⁴⁰ Miriam Helleland (2010) 6

⁴¹ Carl Henric Martling (2004) 13

⁴² Carl Henric Martling (2004) 14

frågeställningarna i det här arbetet är hur man kommunicerar andlighet. Genom att använda sig av symbolspråk, detta tysta men talande språk, har alltså kyrkan förmedlat sitt budskap. Att använda sig av symbolik har också varit ett sätt för kristna, genom historien, att kringgå bildförbudet i Gamla testamentet.⁴³

Jag var nyfiken på hur medlemmar i en Pingstkyrka 2011 (i detta fall Kalmar Pingstkyrka) ställer sig till symbolik och användandet av symbolik i gudstjänstlivet. Vid ett möte med *referensgruppen* (se s. 37), genomförde jag i januari 2011 en enkät, där jag bl. a ställde frågan om symbolik är relevant för en modern pingstkyrka idag. 14 av 15 svarade att det var relevant! Någon svarade att han var rädd för att symboliken tar för stor plats. Andra kommentarer jag fick var att; *"de (symbolerna) kan hjälpa människor att koppla ord till förståelse"*, *"det kan bli något för barn och ungdomar i kyrkan att "hänga upp" sin kunskap om Gud och den kristna tron på"* samt *"ja den är inte bara relevant utan också viktigare än någonsin eftersom den gemensamma kunskapen om kristendomen och dess budskap krymper. De kan hjälpa människor att koppla ord till förståelse."*⁴⁴ Responsen var alltså nästan enbart positiv!

Bilden och symbolikens relevans för en modern Pingstkyrka

Varför tycker jag då att det är viktigt att lyfta upp och belysa bildens roll och betydelse inom Pingströrelsen, denna av tradition bildfientliga miljö? Pingströrelsen har ju, genom att välja bort dekorationer, utsmyckningar och bilder, medvetet valt en annan slags estetik i sina kyrkor. Varför är det något som behöver ändras? Pelle Hörnmark, som är föreståndare för PINGST, *fria församlingar i samverkan*, skriver i en av sina ledare;

*"Det finns något omedelbart, frimodigt och kraftfullt i pingströrelsen. Jag älskar det. Inser att uttryck och former kanske inte passar alla men hjärtat och nerven rör det mest centrala i vår tro. En okuvlig, självklar övertygelse om att allt är möjligt. Inte p.g.a. vår egen förmåga utan genom Guds Helige Ande. Det låter för enkelt tycker någon. Ja, det är nog det som är utmaningen. Att inse att kraften i evangelium inte främst handlar om vad vi kan utan om vad Gud kan."*⁴⁵

Uttryck och former i Pingstkyrkan passar kanske inte alla, precis som Hörnmark konstaterar. Men bilden är, som jag visat på i den här uppsatsen, ett oerhört starkt kommunikationsmedel. Och i en kyrka handlar allt om kommunikation. Varför då inte använda sig av flera instrument; språk, för att få fram ett mer korrekt och komplett budskap? Det talade ordet har så många begränsningar t ex vad gäller språklig förståelse.

Jag menar inte att Pingstkyrkan rakt av ska anamma befintliga traditioner som man en gång har brutit med (t.ex. de ortodoxa och katolska kyrkornas bildspråk). Nej, svårigheten här ligger i att skapa ett bildspråk som kan passa in i Pingströrelsens kultur och som tar hänsyn till rörelsens tradition. Ett visuellt språk som manar till andakt och eftertanke, och som förstärker det budskap man vill förmedla.

I dag finns det 475 Pingstkyrkor i Sverige och rörelsen har lite över 80 000 medlemmar.

⁴³ Granberg, Gunnar (red) (2007) *Konstnärer och teologer om Ny konst i kyrkorummet*. Uppsala: Uppsala stift. 45

⁴⁴ Se bilaga (37-40)

⁴⁵ Hörnmark, Pelle. "Lord, Lord, Lord", Pingst.se. Nr 3 sept. 2010

Kalmar Pingstförsamling

Om församlingen

Under de två år som jag bodde utanför Kalmar var Kalmar Pingstförsamling den kyrka jag regelbundet besökte och jag hann under min tid där lära känna församlingen relativt väl. Det är en väldigt öppen och välkomnande församling, redan vid första gudstjänstbesöket hade jag knutit nya kontakter.

Församlingen har idag ca 320 medlemmar och bedriver många olika verksamheter. Förutom gudstjänst varje söndag har de barn- och ungdomsverksamhet varje fredag, söndagsskolan *Äventyret*, barnkören *Nyckelknippan*, sopplunch en dag i veckan, kvinnofrukostar, konfirmation, dagledigträffar, kör, alpha- och smågrupper. De bedriver mission i 6 olika länder och har två heltidsanställda pastorer.

I församlingen finns idag flera livsnära smågrupper med olika inriktningar; grupper för tonåringar, ungdomar, kvinnor, män och seniorer, men även grupper som är blandade i ålder med både kvinnor och män. De vill vara en kristen församling;

- som lever i en kärleksfull gemenskap
- som i inbjudande gudstjänster tillbeder den treenige Guden
- som visar vägen till tro
- som utmanar till tjänst för Gud
- som genom Andens närvaro ständigt växer till⁴⁶.

Den kyrka som församlingen nu håller till i byggdes 1935 i ett kvarter där alla hus enligt stadsplanen var tvungna att ha fem våningar. Vid den här tiden var det överskott på hyreslägenheter i Kalmar. Därför vågade församlingen inte välja ett väl fungerande förslag med kyrksal i bottenplanet och med hyreslägenheter på plan fyra och fem (av rädslan att stå med outnyttjade lokaler). Detta är den historiska förklaringen till att församlingen sedan dess fått dras med en kyrkolokal som ligger på våning 3-5. När församlingen nu bygger nytt är deras önskan att få en kyrka som syns (i Kalmar finns det många t o m boende i kyrkans närhet som inte känner till att det ligger en kyrka på Smålandsgatan). De önskar bygga en kyrka som är öppen och som kan fungera som en plats för människors möten och andakt hela veckan. Där ska finnas ändamålsenliga lokaler för barn och ungdomar, för musik och skapande, för människor i alla åldrar.⁴⁷

Flygfoto och foto av den nuvarande Pingstkyrkan i Kalmar. <http://maps.google.se/>

⁴⁶ Hämtat från församlingens hemsida: <http://kalmar.pingst.se/>

⁴⁷ E-post Carl-Olof Nilsson, församlingens ordförande, 2010-12-06

Beslutet att bygga ny kyrka togs av församlingen 1999. En arkitekttävling utlystes 2007 och församlingen skapade ett dokument, "Vår nya kyrka", som skickades med till de fyra arkitektkontor som ritade de olika förslagen. Dokumentet är en vision om hur församlingen tänker sig att kyrkan skulle kunna bli. **Ledorden är öppenhet och gemenskap, med Gud och människor.**⁴⁸

Det vinnande förslaget ritades av Olle Dahlkild på Arkitekter Engstrand och Speek AB i Stockholm. Kyrkan kommer att byggas på en tomt vid Lorensbergsvägen, strax utanför Kalmar Centrum. (se karta t h). Byggstart är beräknad under 2011.

Om utsmyckningen

"Vi har en tanke om ett konstverk/utsmyckning på det inre kyrktorget. Vi har funderat kring om det går att göra något med vatten, en fontän eller ett vattenfall utmed väggen t.ex. Vi tänker att ditt verk skulle kunna utgå från temat Guds källa och ha en central placering på/vid torget. Det skulle i så fall även synas utifrån p.g.a. fönsterväggen mot yttre kyrktorget. Vi tänker att ditt verk ska bjuda in till andakt och gemenskap, syfta på texter i Bibeln kring Guds källa och Livets vatten samtidigt som det bidrar till känslan av en samlingsplats, ett torg. Vi vet ju att du ofta har jobbat med texter på dina krukor m.m. Kan det var något som du kan använda i det här sammanhanget?"⁴⁹

Vid det första mötet med byggnadskommittén den 8 februari 2010 diskuterades ovan nämnda önskemål vidare. Vi diskuterade de tekniska svårigheterna med att jobba med vatten, att det i så fall måste vara ett slutet system. Byggnadskommittén la förslaget om att använda vatten för att få det levande och harmoniska intryck som vatten kan ge.

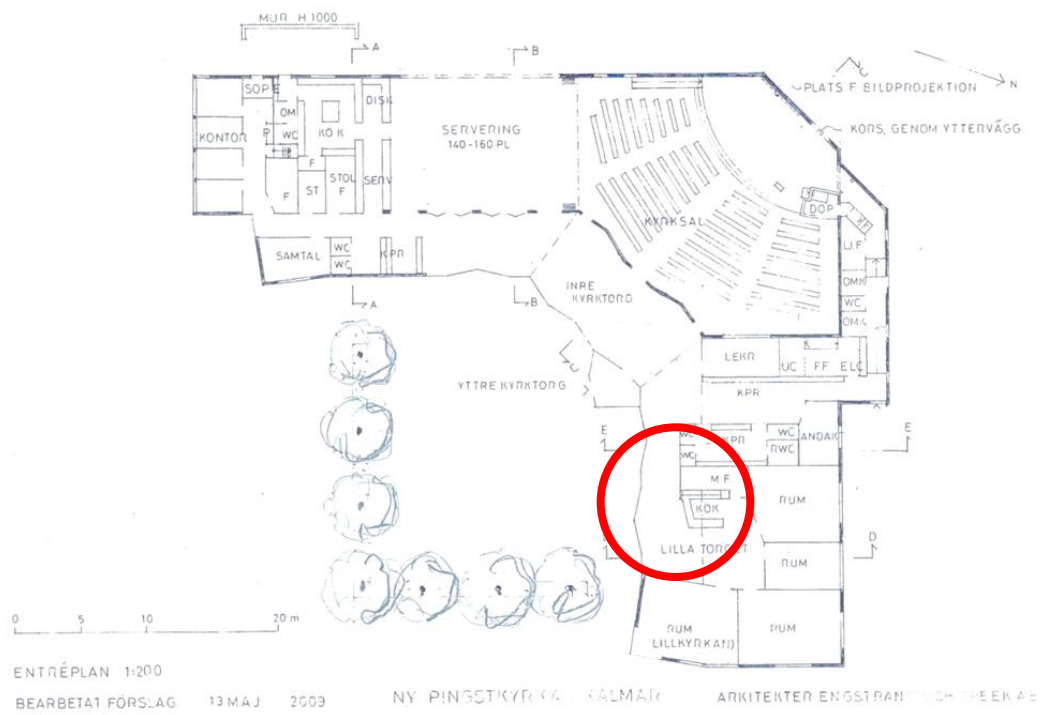
Den nya Pingstkyrkan samt karta över tomten. Bilder från <http://engstrandochspeek.se/>

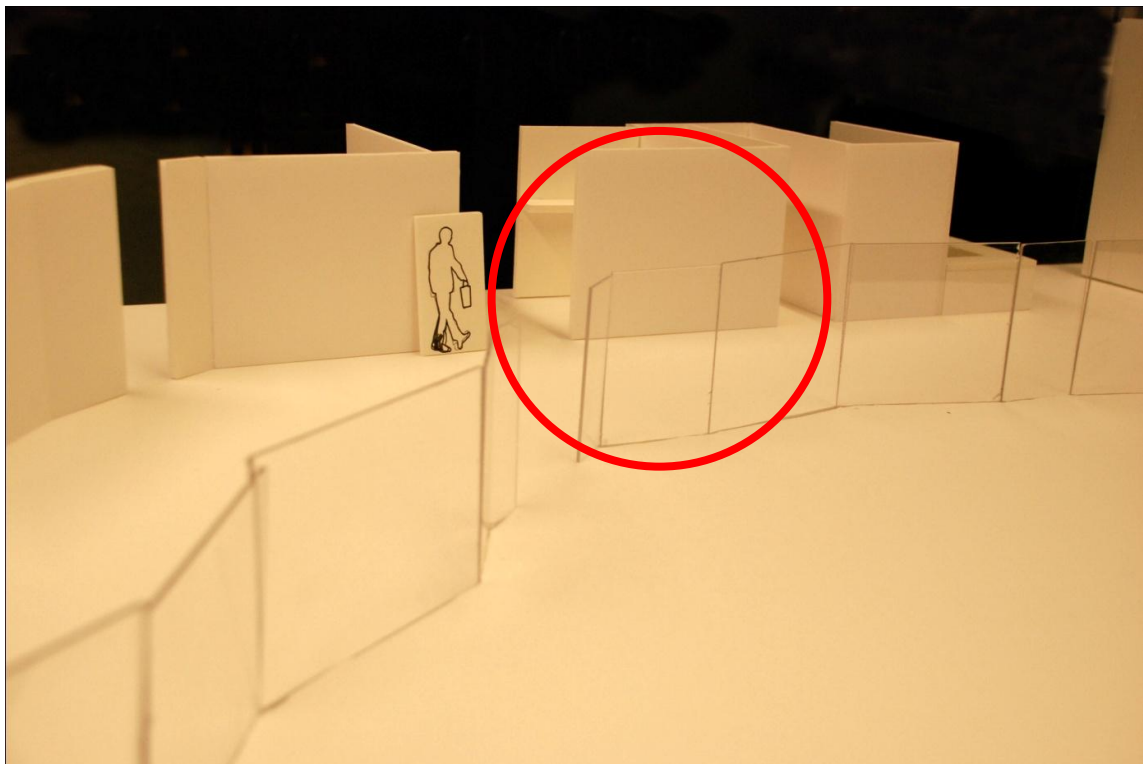
Den befintliga tomten på Lorensbergsvägen. Foto: Sara Nermansdotter

⁴⁸ E-post Marianne Lindgren, för byggnadskommittén 2009-06-23

⁴⁹ E-post Marianne Lindgren, för byggnadskommittén 2009-11-05

Ovan, plan Kalmars nya Pingstkyrka. Den röda cirkeln visar placering av verket. Nedan, modell av platsen. Ritning från arkitekter Engstrand och Speek. Foto: Sara Nermansdotter

Byggnadskommittén var också tydlig med att de valt mig för att de tror att jag kan skapa något som passar deras kyrka och är öppna för mina förslag och tankar. Vid mötet diskuterade vi också placering av konstverket, på kyrktorget, mitt i eller vid en vägg (se plan ovan). Om man placerar konstverket mot väggen till kyrksalen kommer det att synas från yttre kyrktorget. Jag bad gruppen att välja ut texter från Bibeln som betyder mycket för församlingen. Det bestämdes också att jag har ett övergripande ansvar för helheten i mitt verk (vatten, led belysning). Men församlingen hjälper mig med installation och teknisk support.⁵⁰

Sammanfattande riktlinjer:

- Man vill skapa en mötesplats - med fokus på Jesus KRISTUS. Öppen för alla.
- Man vill att det ska synas att det är en KYRKA.
- Man vill ha ett verk som kan bjuda in till andakt och gemenskap
- Man vill att verket ska bidra till en känsla av samlingsplats/torg
- Tema Guds källa? Inkludera vatten?

⁵⁰ Minnesanteckningar, möte med byggnadskommittén 2010-02-08

Process och konstnärliga ställningstagande

En stor del av mitt masterarbete har alltså bestått i att göra ett grundläggande researcharbete om Pingströrelsens estetik. Men främst har arbetet handlat om att väva in nedanstående frågeställningar i det verklighetsförankrade utsmykningsuppdrag som jag har fått av Kalmar Pingstförsamling. Jag har i mitt skissarbete försökt att besvara och relatera till dessa frågor:

- Hur man förmedlar och kommunicerar andlighet genom materiell kultur
- Huruvida man kan föra in visuella kommunikationsmedel i Pingströrelsens kyrka, utan att helt bryta med rörelsens tradition och rötter.
- Hur man förmedlar kärnan av det kristna budskapet på ett förnyat sätt, som talar till och berör dagens människa.

Det av mina skissförslag som främst lyckats besvara ovanstående frågeställningar är det projekt jag kallar *stolarna*.

Stolprojektet föddes ur en skissprocess där jag brottades med svårigheten att integrera besökaren i verket (vilket jag tror kan vara ett sätt att förmedla andlighet på). De allra första tankarna jag hade inför verket följer här: (kursivt)

Stolprojektet handlar om att försöka kommunicera en känsla eller upplevelse av Gud. Jag försöker att förklara treenigheten på ett enkelt och lättförståeligt sätt. Tanken om treenigheten är fundamental och grundläggande i den kristna tron. Men den är svår att förstå och förklara. I Svenskt kyrkolexikon förklaras treenighetsläran på följande sätt; "Gud är en men har samtidigt tre uppenbarelseformer som Fadern, sonen och den Helige Anden. Denna lära var svår att förena med den samtida judendomens och senare med islamska föreställningen om att Guds absoluta enhet och odelbarhet."⁵¹

Tidig skiss. Illustration, Sara Nermansdotter

Mitt verk är inte en traditionell bild av treenigheten, jag ville skapa något som kändes mer modernt, som framförallt unga kan ta till sig. Genom stolarna vill jag beskriva Guds tre olika personligheter och vad de representerar.

⁵¹ Martling, Carl Henric (2005) *Svenskt kyrkolexikon, en kortfattad teologisk uppslagsbok* Skellefteå: Artros & Norma bokförlag. 330

Jag kallar projektet **stolarna**. Jag har helt enkelt jobbat med att ge varje del av treenigheten en stol. Jag vill inte förmedla att Gud ska sitta i dessa stolar, utan jag vill att man själv ska sitta i stolarna och få en känsla av Gud, få uppleva delar av hans personlighet.

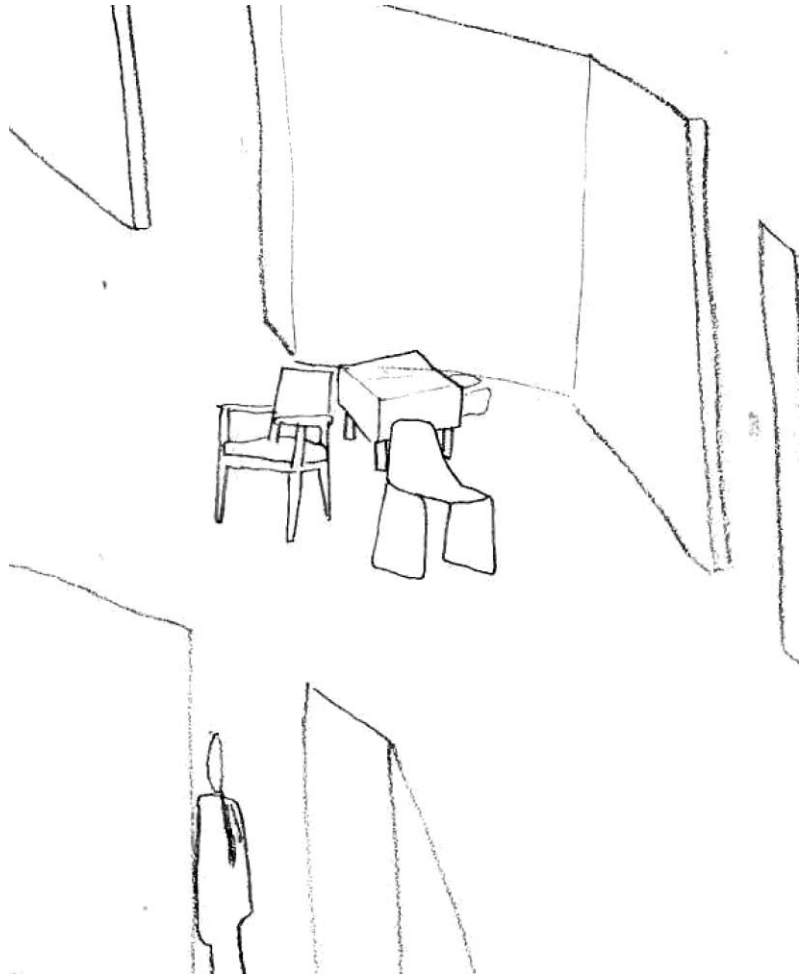
Jag vill att det här verket ska skapas i naturlig storlek, man ska kunna sitta i möblerna. Fåtöljen skulle kunna vara i brons (om det inte blir för dyrt), stolen i plast eller glas och pallen i trä eller kanske keramik. Jag inser att det här förslaget är ganska svårt att genomföra eftersom det måste vara "rätt stol" för att kommunicera "rätt budskap". Stolar kommunicerar mycket redan som vanliga stolar, därför är det extra viktigt att det jag väljer en stol som förmedlar rätt känsla. Tanken kan ju dras till tronen, att Gud sitter på tronen och dömer, men det är inte den känsla jag vill förmedla här. Verket skulle kunna heta nådastolen eller liknande och dra paralleller till traditionen av målade bilder av treenigheten.

Det jag är orolig för här är om församlingen förstår mina tankar eller om de tycker att det är konstigt att placera en grupp möbler på kyrktoget. Men församlingen har uttryckligen också sagt att de vill ha något som skapar en mötesplats och inbjuder till andakt, vilket jag tycker att det här förslaget gör

Fadern: Jag vill förmedla känslan av Gud, som en trygg stol/fåtölj som man kan kura upp sig i och känna sig omsluten. Jag hade gärna sett att man hade värmeslingor i stolen för att också ge fysiskt värme. Här ska man känna sig älskad och omsluten och få vila. Här får man vila, här blir man buren.

Den Helige Anden: Här jobbar jag med en enkel, modern stol i plast eller glas. Utmed stolsryggen strömmar vatten. Vatten som i det här fallet är en symbol för den Helige Ande som manar oss att gå fram i hans kraft. Han manar till rörelse. Sitt inte still, gör något! Jobba för Guds rike, jag är med dig.

Jesus: En enkel pall, för att han ödmjukade sig, gav upp sin gudomlighet och blev människa. Här vill jag visa att det inte bara är enkelt att följa Jesus. Det handlar om att ödmjuka sig, att bli lik honom och följa den väg som han gick. Träpallen är också en fin symbol för Jesus, som själv var snickare större delen av sitt liv.

En av de första skisserna. Illustration, Sara Nermansdotter

Tekniska och teologiska svårigheter

Efter att tagit beslutet att stolprojektet var det av mina förslag som bäst svarade mot mina och församlingens önsknings, har en rad svårigheter och frågor uppenbarat sig. Det har handlat om tekniska svårigheter i tillverkning men också teologiska frågor. Vad är det jag kommunicerar med mitt förslag? Kan verket förstås av besökarna? Begränsar jag Gud i detta försök att förmedla delar av hans personlighet? Är arbetet för profant?

De teologiska och tekniska svårigheterna har många gånger gått hand i hand. Mitt första problem handlade om den mjuka "fadersfåtöljen". Jag ville göra fåtöljen i brons, vilket visade sig vara för dyrt. Vilka andra material var möjliga? Och hur rättfärdig jag att den mjuka fåtöljen, som man ska krypa upp i och känna sig trygg i, trots allt inte är mjuk utan hård?

Vore det bästa alternativet att exponera fåtöljen så som den är? Utan något ingrepp och förändring? Skulle mitt budskap nå fram om jag ställde ut en vanlig IKEA-fåtölj på kyrkorget i Kalmar? En av mina tankar var att jag skulle uppgradera möblernas värde, från deras ursprungliga material, till ett mer "värdefullt" material. Men då handlar plötsligt projektet om materiell hierarki, en debatt som jag aldrig haft intentionen att ge mig in i eller göra en kommentar om.

Som elev på institutionen för Keramik och Glas, där keramik är mitt huvudsakliga ämne, övervägde jag naturligtvis att göra fåtöljen i keramik. Men då kan man inte sitta i den. Skulle inte då projektet gå miste om sin ursprungliga intention? Liknande svårigheter uppstod även vid beslut om de två övriga möblernas material och funktion

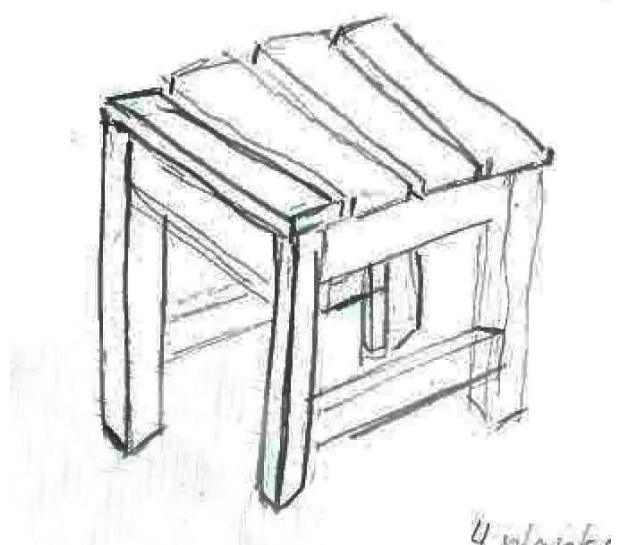
Idén att göra en skulptur av verket väcktes. En skulptur som manar till eftertanke istället för fysisk interaktion.

Möbel- och materialval

Ganska tidigt bestämde mig för att jag ville alterera materialet i alla möbler. Detta för att skapa ett konstverk snarare än en grupp sittmöbler. Jag var rädd

Vald fåtölj att representera fadern; IKEA fåtöljen Tomelilla
Foto: Sara Nermansdotter

"Pallen" Illustration, Sara Nermansdotter

att en grupp möbler i sin vanliga utformning lätt skulle gå obemärkt förbi. Kanske inte på en konstutställning, men troligtvis i foajén till en frikyrka.

"Andens stol". Foto från <http://pedrali.it>

Trästolen, den obekväma pallen, valde jag att göra i porslin. Vitt porslin för renhet, skört porslin för att symbolisera den utsatthet som Gud, genom att bli människa, utsatte sig för.

Stolen som ska illustrera den Helige Andens funktion och verksamhet i en kristens liv bestämde jag mig för att göra i glas. Glas har i sig tillskrivits en nästan andlig dimension, och det transparanta materialet passar bra som en allegori för Anden.

Fåtöljen valde jag slutligen att göra i acryl, ett kompositmaterial av en vattenbaserad akrylpolymer och ett hårt kalciumsulfatpulver.⁵² Materialet är helt ofarligt och plastliknande. Den tanken attraherade mig. Jag gör "fadersfåtöljen" i ett material som är tillgängligt för alla. Precis som Gud är tillgänglig för alla och allas fader. Här är det ingen som har företräde. Varken fattig eller rik. Alla har tillträde. Alla får komma. Av samma anledning valde jag också

en IKEA-möbel som förlaga till fåtöljen. Det var viktigt att välja en inbjudande stol, som inte skapar distans. Därför är "fadersfåtöljen" en skön insuttet fåtölj från IKEA, inte extravagant på något sätt. En fåtölj som alla kan ha råd med.

Färgen på fåtöljen är vit, som betyder renhet, helighet och oskuld.⁵³ Fåtöljen är också hård. Något som vid närmare eftertanke är helt rätt. För Fadern är förvisso en trygg famn, men han är också "mitt bergfäste, min borg och min räddare, min Gud, min tillflyktsklippa."⁵⁴ Det vore fel av mig att enbart förmedla bilden av Fadern som en snuttefilt. Fadern är också den allsmäktige och domaren. I Uppenbarelseboken står det skrivet om Guds tron,⁵⁵ men återigen vill jag understryka att möblerna jag presenterar här inte är tänkta att vara Guds sittmöbel. De utgör snarare platser för eftertanke, där tron fysiskt kan kanaliseras in i kroppen. Acryl går att behandla för att få fram olika ytor och uttryck. Jag vill jobba fram en yta som påminner om vit marmor, för att understryka tanken om Gud som klippan.

För att hålla ihop verket ska stolarna ska stå på ett lågt cirkulärt podium, med ljus inuti, då Gud är ljus och Gud bor i ljuset: "Detta är det budskap som vi har hört och som vi förkunnar för er; att Gud är ljus och att inget mörker finns i honom från honom."⁵⁶

⁵² http://ellsworth.se/hem/produkter/Formgjutning_och_prototyper/Akrylpolymer.aspx

⁵³ Frithiof Dahlby (1963) 212

⁵⁴ Psaltaren 18:3 Svenska Folkbibeln

⁵⁵ Uppenbarelseboken 4:2-3 Svenska Folkbibeln

⁵⁶ 1 Johannes 1:5 Svenska Folkbibeln

En modern liknelse

Jag tänker mig att det här förslaget fungerar som en liknelse och vill precis som Jesus, förmedla kärnan av det kristna budskapet genom att skapa en materialiserad liknelse. Genom att aktivera sinnen som känsel, hörsel och syn försöker jag att förmedla en andlig sanning som aldrig kan förstås intellektuellt utan endast intuitivt. Som Carl Henrik Martling har sagt; *”Mysteriet måste finna andra vägar till människans hjärta än orden.”*⁵⁷ Jag beskriver också något andligt, svårförståeligt, genom att använda ett vardagligt lättförståeligt objekt; stolen. På ett sätt för jag in det av tradition ”högravande” in i vardagsrummet. Precis som väckelserörelsen som flyttade fokus från det svårtillgängliga, svåruppnåeliga, till det inre rummet, till människan själv. Man satte fokus på åhörarnas egna känsloupplevelser, sin omvändelse och tro.⁵⁸ Verket relaterar också specifikt till Pingströrelsen som ville skapa kyrkorum där alla kunde känna sig hemma, som om de befann sig i sitt egna vardagsrum.⁵⁹

Här förmedlar jag alltså svåra andliga sanningar genom att använda enkla vardagsobjekt. Jag lyfter upp det vardagliga. Precis som Jesus valde de fattigas vardag under sin tid här på jorden. Han verkade i vardagen. Då som nu.

Den vardagliga stolen

Ulf Beckman delar i boken *Stolar talar*, med sig av sina tankar kring stolens värde och funktion. Han skriver *” Jo, menar jag, min och många andras fascination beror på att stolen är den möbel som står människan närmast – närmare än den intima sängen. Den liknar människan. Har ungefär samma gestalt; storlek och hållning, uttryck och ibland även skönhet. Stolen har fyra lemmar, en ”bål” och ett huvud (ryggen). Egentligen är den ett avtryck av den sittande människan. Stolen ska fungera som stöd, vän och kamrat. Stolen är det vakna, aktiva livets möbel. Stolen är redskapet för möte, umgänge, meningsutbyte, kunskapsinhämtande och kulturupplevelser.”* Johan Huldt säger i samma bok; *”Efterhand blev stolen ett oundgängligt instrument vid all form av mänsklig kommunikation. Samtal som nöje eller nytthet förutsätter alltid sittande. I dag finns sittredskap överallt där offentligt eller enskilt samtal äger rum.”*⁶⁰

Stolen är alltså en mycket intim möbel för människan. Stolen är också ett verktyg för kommunikation. Den är en plats där kroppen berörs både fysiskt och mentalt. Fysiskt genom själva sittandet, och mentalt genom det samtal som ofta förs då man sitter. Stolen passar därför, i mitt projekt, mycket bra som ett verktyg för att förmedla och beröra.

Förstärkta sinnesintryck

Mina stolar är inte vanliga stolar. Jag har förstärkt den fysiska upplevelsen av själva sittandet genom att tillföra element som vanligtvis inte finns i sittmöbler. I fåtöljen har jag lagt in värmeslingor. Där är det *varmt*. Jag vill att det ska kännas behagligt, skönt och tryggt. *”...ty du, Herre, du låter mig bo i*

⁵⁷ Carl Henric Martling (2004) 14

⁵⁸ Göran Lindahl (1955) 53

⁵⁹ Intervju Roger Stenzelius, pastor Huddinge Pingstkyrka

⁶⁰ Lotta Jonsson (red) (1996) *Stolar talar*. En designresa genom Sverige. Laholm: Trydells tryckeri AB. 5, 6

trygghet.⁶¹, "Herren är en borg för den förtryckte, en borg i nödens tider. De som känner ditt namn, förtröstar på dig, ty du överger inte dem som söker dig, Herre"⁶² samt "Endast hos Gud söker min själ sin ro, från honom kommer min frälsning. Endast han är min klippa och min frälsning, min borg, jag skall inte vackla."⁶³ Jag vill materialisera dessa bibelord, fånga innebörden av dem i en känsla som jag förmedlar genom sittandet. "Smaka och se att Herren är god. Salig är den människa som flyr till honom"⁶⁴

I glasstolen är det blött. Här fylls man på, men tanken är inte att man ska sitta kvar. Man fylls på för att kunna ge ut. "Guds källa har vatten till fyllest"⁶⁵, "Gud, du utrustar mig med kraft och gör min väg fullkomlig."⁶⁶ Jesus sa "Om någon törstar, så kom till mig och drick! Den som tror på mig, ur hans innersta skall strömmar av levande vatten flyta fram, som Skriften säger." Detta sade han om Anden, som de skulle få som trodde på honom."⁶⁷ Wilfrid Stinissen, katolsk präst och författare har sagt följande om den Helige Anden; "Ingen kan ta emot honom bara för sin egen skull. Anden låter sig aldrig instängas i en reservoar. Han är ett ständigt, flödande och utgivande liv."⁶⁸

"Jesuspallen" är obekvämt. Den är obekvämt p ga de ojämna plankorna och spikarna som sticker upp. Att som kristen välja att följa Jesus är inte ett enkelt val. Jesus är väl medveten om det. Han säger själv i Markusevangeliet kap 8:34-35; "Om någon vill följa mig, skall han förneka sig själv och ta sitt kors på sig och följa mig. Ty den som vill rädda sitt liv skall mista det, men den som mister sitt liv för min och för evangeliets skull, han skall rädda det." Liknande bibelord finns hittar man i Matteus evangeliet kap 23:11-12 samt Lukasevangeliet 14:27, 33; "Den som är störst bland er skall vara de andras tjänare. Var och en som upphöjer sig skall bli förödmjukad, och var och en som ödmjukar sig skall bli upphöjd.", "Den som inte bär sitt kors och följer mig kan inte vara min lärjunge. ...På samma sätt kan ingen vara min lärjunge, om han inte avstår från allt han äger." Jesu liv bestod i att tjäna; "Ty människosonen har inte kommit för att bli betjänad utan för att tjäna och ge sitt liv till lösen för många"⁶⁹, i Johannesevangeliet säger Jesus: "Min mat är att göra hans vilja som har sänt mig och att fullborda hans verk."

Jag vill alltså att den obekväma pallen ska vara en påminnelse om den uppoffringen som Jesus gjorde för oss samt vara en uppmaning till hans lärjungar att följa samma väg som han gjorde. Ännu en tanke från Stinissen som skriver om Jesu sista måltid med sina lärjungar, kvällen innan han korsfästes; "På skärtorsdagskvällen då lärjungarna samlas till måltid är Jesus medveten om att det är sista gången han är tillsammans med dem... Han knäböjer inför sina vänner och tvättar deras fötter, en tjänst som normalt utförs av en slav...Jesus vet i denna stund att han är Gud. Den gest han utför är inte bara en väns vänlighet inför sina nära och förtrogna. Inte heller en lärares typexempel i

⁶¹ Psaltaren 4:9a Svenska Folkbibeln

⁶² Psaltaren 9:10-11 Svenska Folkbibeln

⁶³ Psaltaren 62:2-3 Svenska Folkbibeln

⁶⁴ Psaltaren 34:9 Svenska Folkbibeln

⁶⁵ Psalm 65:10 Svenska Folkbibeln

⁶⁶ Psalm 18:3 Svenska Folkbibeln

⁶⁷ Johannes 7:37b-39a Svenska Folkbibeln

⁶⁸ Stinissen, Wilfrid (1994) *I dag är Guds dag*. Stockholm: Libris Förlag

⁶⁹ Markus 10:45 Svenska Folkbibeln

ödmjukhet. Det som sker är att Gud knäböjer inför sin skapelse och tjänar den. Gud har inte bara blivit människa, han blir människans slav och intar själv den absolut nedersta platsen.”⁷⁰

Det jag försöker göra med mitt verk är alltså att förmedla andlighet genom att vädja till kroppens olika sinnen. Det är ett interaktivt verk. Det krävs något av betraktaren; det ingår en aktiv handling och det är genom denna aktiva handling som jag vill förmedla budskapet. Ett budskap som snarare går till magen än till intellektet.

Jag gör, genom det här projektet, inte anspraak på att kunna förmedla rätt bild och känsla av Gud. Uppgiften är inte möjlig, det går inte att förmedla en hel och rätt bild av Gud, för vi kan inte förstå Gud fullt ut. Augustinus har sagt ”Om du förstår är det inte Gud.”⁷¹ Men jag hoppas att verket ska väcka tankar, ge intryck och mana folk att söka Gud. För att själva få en upplevelse av honom. Att själva uppleva honom.

”Nådstolen”

Titeln ”Nådstolen” kräver sin förklaring. Nådstolen är en svensk benämning på förbundsarkens lock som beskrivs i Gamla Testamentet.⁷² Den ordagranna översättningen från den grekiska originaltexten är ”försoningsställe.”⁷³ Förbundsarken var platsen där Israels folk förvarade lagen, stentavlorna som Gud gav Mose på berget Sinai. Förbundsarken symboliserade Guds närvaro på jorden och dess lock,

Nådstolen. S:t Olofs kyrka, Skåne.
Frithiof Dahlby (1963) 11

nådstolen, som var gjord av rent guld betraktades som Herrens tron och särskilda uppenbarelseplats.⁷⁴ Herren sade till Mose ”Du skall sätta nådstolen ovanpå arken och i arken skall du lägga vittnesbördet som jag skall ge dig. Där skall jag göra mig känd för dig...”⁷⁵ Nådstolen är också en konsthistorisk benämning på ett slags treenighetsbilder från senmedeltiden, där Fadern framställs som en gammal man som sitter och håller Jesus på korset medan Andens duva vanligen svävar mellan dem.⁷⁶

Min ”Nådstol” är en korsbefruktning mellan de två betydelser ordet har. Jag vill, med mitt verk, förmedla Guds närvaro; att Gud ska uppenbaras för oss. I Gamla Testamentet var nådstolen den plats där Gud gjorde sig känd. Men verket är också en modern parafra på de medeltida målningar och skulpturer som avbildade treenigheten och benämndes *Nådstolen*.

Att förmedla andlighet

Jag har alltså i verket ”Nådstolen” försökt att förmedla andlighet genom att stimulera flera av kroppens sinnen, väcka funderingar och att vädja till besökarens fantasi. Jag har velat kanalisera tron

⁷⁰ Wilfrid Stinissen (1994) 108

⁷¹ Skytte, Göran och Stinissen, Wilfrid (2010) *Ansikte mot ansikte. Samtal om kristen tro*. Finland: Libris Förlag och Artros Bokförlag 321

⁷² 2 Mosebok 25:17-22 Svenska Folkbibeln

⁷³ Svenska Folkbibeln (1998) 84

⁷⁴ Odeberg, Hugo och Gilbrant, Thoralf (red) (1967) *Illustrerat Bibel Lexikon*. Bergen: J.W.Eide A/S 4147

⁷⁵ 2 Mosebok 25:21-22 Svenska Folkbibeln

⁷⁶ Ewald, Stefan (huvudred) (1996) *Religionslexikonet*. Stockholm: Bokförlaget Forum. 394

in i kroppen, göra en bild av hur upplevelsen av Gud kan kännas. Att förmedla andlighet genom att skapa en samklang mellan kroppens olika sinnen är ingen ny tanke. Nog har detta varit syftet med många, genom historien, byggda gudstjänstrum, kyrkor, katedraler och kapell? Man har velat skapa vackra kyrkorum och strävat efter att redan här på jorden gestalta det utlovade paradiset som beskrivs i Bibeln. Jerk Alton, en av Sveriges mest erfarna kyrkoarkitekter,⁷⁷ menar att ett vackert kyrkorum kan bidra till *"att vi känsliggörs och blir mer vaksamma och närvarande i en samtidighet. Då kan vi kanske t.o.m. höra, se och känna det som fysiskt inte kan höras, ses och kännas; kanske är det så att vårt sjätte sinne träder till – utgörande en sorts helheltsyn; något som bara kan uppstå vid vissa benådade tillfällen."*⁷⁸ Jerk Alton menar därför att allt i kyrkorummet har betydelse och måste harmonisera för att förstärka upplevelsen; ljuset, ljudet, känslan av rummet genom kroppen (händerna, fötterna, kroppens rörelsen och vila) och doften. Alton jobbar med hela rummet, han är arkitekt, men hans tankar är ju precis de tankar jag har haft kring min installation. Här jobbar jag bara med en annan skala. Ljuset underifrån, som håller ihop verket, ljudet av porlande vatten och känslan av verket genom kroppen (själva sittandet) är alla försök att förmedla andlighet. Alton fortsätter *"Kyrkorummet kan alltså angå oss naturligt i den meningen att det gör oss känsliga för livets under- och övertoner genom öppet sinnelag i ordets verkliga betydelse d.v.s genom alla våra sinnen."*⁷⁹

Förnyelse och återkoppling

2006 anordnade Uppsala Stift en serie seminarier med temat *Ny konst i kyrkorummet*. Man bjöd in utövande konstnärer inom stiftet och ett 80-tal konstnärer anmälde sitt intresse.⁸⁰ Syftet med seminarieserien var att *"inspirera konstnärer till en fördjupad kunskap om kyrkans tro, symboler och ikonografi."*⁸¹ Uppsala stift gav, i samband med detta, ut en skrift från projektet; *Ny konst i kyrkorummet*. I texten *"God konst är den som når människans inre djup"* efterlyser redaktör Gunnar Granberg, precis som Helleland (18) *"ett förnyat symbolspråk starkt nog att tala till betraktaren, gudstjänstbesökaren, utan att det alltså ska behövas någon vidare förklaring. Och om symbolen har del i vad den symboliserar kan den bli mycket verkningsfull och förmedla en direkt upplevelse av gudomlig närhet."*⁸² Men Granberg, som är stiftsadjunkt för kyrkobyggnadsärenden i Uppsala stift, efterlyser också en "sökande" konst. Religionssociologiska undersökningar visar att många fler går i kyrkan då det inte pågår någon gudstjänst bara för att söka stillhet en stund i vardagen. I Svenska kyrkan finns alltså ett stort antal människor som använder sig av kyrkorummet då det inte är gudstjänst. Man går dit för att reflektera, samla sina tankar och varva ner en stund. Oavsett anledningen till att dessa människor söker sig till kyrkan frågar Granberg sig vilken konst som kan öppna upp och inspirera dessa människor. Knappast är det altartavlan. Han saknar *"en konst för sökare att identifiera sig med som passar vardagen, en konst som kan bli till meditation och eftertanke"*. Min förhoppning är att mitt verk *"Nådstolen"* kan vara ett sådant "sökande" verk. Jag tror nämligen att en Pingstkyrka, precis som Svenska Kyrkan, behöver konst som söker den sökande människan. Jag vet att kyrkan kommer att användas till andra funktioner än gudstjänst. Alltså kommer människor som inte är vana gudstjänstbesökare komma i kontakt med verket.

⁷⁷ Gunnar Granberg (red) (2007) 12

⁷⁸ Gunnar Granberg (red) (2007) 23

⁷⁹ Gunnar Granberg (red) (2007) 24

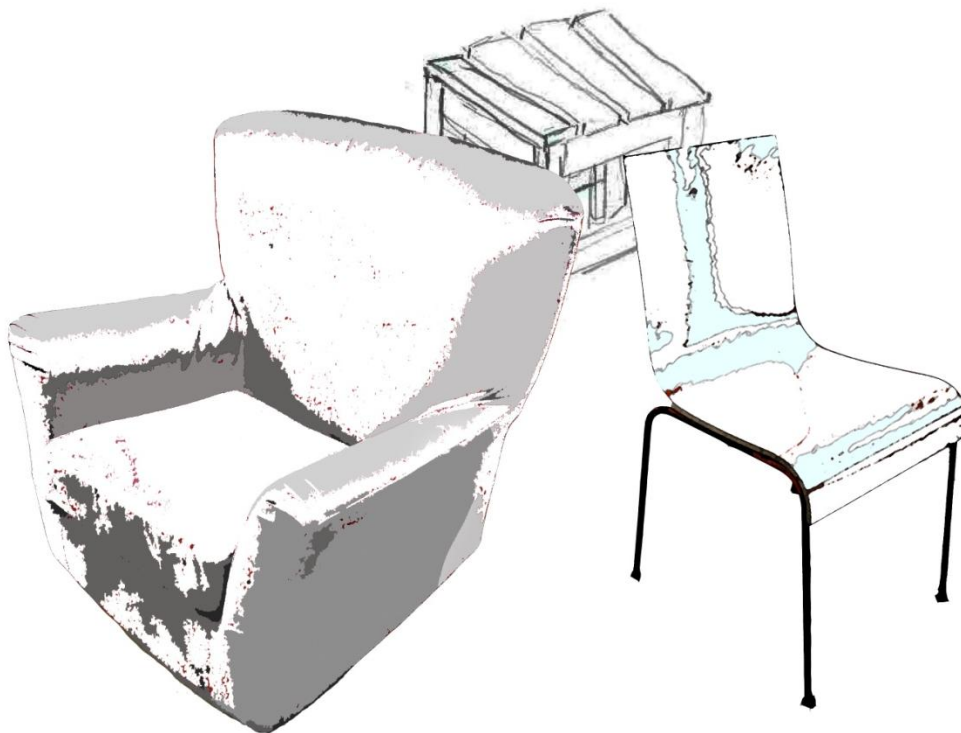
⁸⁰ Gunnar Granberg (red) (2007) 11

⁸¹ Gunnar Granberg (red) (2007) 13

⁸² Gunnar Granberg (red) (2007) 46

Mitt verk är alltså sökande och förnyande. Men för jag in något av det symbolspråk som kyrkan genom historien har kommunicerat andlighet på och som både Hellelund och Granberg pläderar för?

Nådstolen innehåller symboler. Hela verket är en allegori; varje stol har sitt symbolspråk. Verket är en liknelse som försöker att förklara Gud, och hålls ihop av ett runt cirkulärt podium med ljus i. Ljus är symbolen för Gud och cirkeln är en symbol för oändligheten och fulländningen. "Fadersfåtöljen" refererar till klippan, som är en symbol för Gud, och vattnet som rinner utmed stolsryggen är en bild för den Helige Ande. Något långsökt kanske, men vinklar man glasstolen bakåt kan man också föreställa sig siluetten av en duva, vilket också är en symbol för den Helige Anden. "Jesuspallen" är den stol som inte innehåller traditionell kyrklig symbolik. Men den har ändå ett rikt symbolspråk; materialvalet som står för bräcklighet, men ändå styrka, virket, som under Jesu liv var hans vardag (som snickare) och som han sedan dog uppspikad på. Pallen, som är den enklaste av stolar, som pekar på enkelhet och ödmjukhet. Verket har många lager och allt behöver kanske inte förklaras? För en av symbolikens uppgifter är *"att framställa något som inte alls eller blott med svårighet låter sig framställas direkt."*⁸³

Skiss Illustration, Sara Nermansdotter

⁸³ Frithiof Dahlby (1963) 7

Reflektion och slutord

Lyckades mitt verk förmedla andlighet och kommunicera kristendomen på ett sätt som känns nyskapande? Använde jag mig av symbolik som gav verket ytterligare dimensioner och lager? Lyckades jag föra en diskussion om bildens betydelse och dess relevans för en modern Pingstkyrka? Är det möjligt att föra in ett symbolspråk i en Pingstkyrka som relaterar till rörelsens tradition istället för att bryta med den?

Jag tycker att det valda skissförslaget, *Nådastolen*, möter upp till projektets uppsatta kriterier och svarar på den i inledningen formulerade frågeställning för att;

- Det inte är likt de traditionella konstverk som man vanligtvis hittar i kyrkor. Det är ett **nytt**, sätt att beskriva treenigheten på, som är kärnan i den kristna tron. Verket är lekfullt, förhoppningsvis kan även yngre människor och barn ta det till sig och fundera över dess innebörd.
- Jag använder mig av symbolik och återkopplar på så sätt Pingströrelsen med urkristendomen, den tidiga kristna kyrkan, och dess rika symbolspråk.
- Det relaterar till Pingstkyrkans tradition då Pingstkyrkor aldrig har haft en kultur av visuell konst, men däremot en stark tradition av materiell kultur. Stolar framförallt, men även andra möbler, är ett av få objekt som ansetts nödvändiga att ta in i kyrkrummet.
- Det integrerar besökaren i verket, verket *söker* betraktaren. Här kan man sitta, känna, lyssna och beröras. Då många sinnen aktiveras, blir upplevelsen mer hel och möjligheten att förmedla andlighet större. Verket kräver också ett aktivt handlande och fokus från besökarens sida, precis som vid nattvarden.
- Det passar till församlingen i Kalmar som, då man planerat kyrkan, haft ledorden **öppenhet och gemenskap, med Gud och människor** (21). Det här verket bjuder in till gemenskap både med Gud och människor. Verket kan skapa en stund av andakt, men också fungera som en mötesplats där man samlas en stund innan eller efter gudstjänst.

Jag har, i det här arbetet, fört en diskussion om symbol- och bildspråkets betydelse. Jag har visat på dess fördelar och pekat på hur det, genom kristendomens historia, varit ett sätt att försöka beskriva det obeskrivliga på (18). Jag har aldrig menat att Pingstkyrkan ska anamma den ortodoxa eller katolska kyrkans bildspråk, utan har genom det här arbetet, försökt att visa på att det går att föra in dekorativa inslag och objekt som manar till andakt och eftertanke också i en Pingstkyrka. Och detta utan att helt bryta med rörelsens tradition.

Verket passar bra in i en Pingstkyrka därför att jag använder ett språk, en estetik, som inte är främmande för rörelsen. Genom att tillföra nya dimensioner och lager till objekt som alltid haft en självklar plats i Pingströrelsens kyrka, *stolen*, skapar verket en spänning och väcker förhoppningsvis

en nyfikenhet hos betraktaren. Något som vid första anblick ser ut att "bara" vara en grupp stolar visar sig vara mycket mer. Och är inte det en av symbolens främsta uppgifter? Att som tidigare citerats "*framställa något som inte alls eller blott med svårighet låter sig framställas direkt.*"⁸⁴ Ordet symbol betyder "kasta tillsammans, sammanfoga", och då det gäller det religiösa symbolspråket menar man att det eviga och det förgängliga "kastats" samman till en enhet.⁸⁵ Förklaringen av den religiösa symbolen kan också ses som en förklaring av mitt verk. Här är det eviga (Gud) och det förgängliga (vår vardag, stolarna) sammanfogat, i ett konstnärligt verk.

Den stora frågan är om verket kommunicerar andlighet. Upplevelsen är alltid personlig och därför svår att besvara. Men jag har *försökt* att kommunicera andlighet, främst genom att tillföra arbetet en djupare dimension och fler lager genom symbolspråk samt att sträva efter att integrera besökaren i verket för att på så sätt stimulera fler sinnen hos henne.

Min förhoppning är att verket känns nyskapande och intressant, inte bara för vana kyrkobesökare utan även för de som för allra första gången besöker en kyrka.

⁸⁴ Frithiof Dahlby (1963) 7

⁸⁵ Frithiof Dahlby (1963) 7

Referenser

Asp, Samuel (red) *Pingströrelsens årsbok, 1986*. Stockholm: Förlaget Filadelfia

Bergman, Lars (2010) *Filadelfia församlingen 100 år, 1910-2010*. Ett program från Radio Rörstrand. CD

Bibeln, Svenska Folkbibeln. 1998. Haninge: XP Media

Dahlby, Fritiof (1963) *De heliga tecknens hemlighet*. Om symboler och attribut. Stockholm: Verbum förlag

Eriksson, Olle (1997) *Ett stort och rymligt tabernakel av enklaste slag. En uppsats som försöker beskriva Filadelfiakyrkans fyraåriga tillkomst*.

Ewald, Stefan (huvudred) (1996) *Religionslexikonet*. Stockholm: Bokförlaget Forum.

Haake, Liselotten (1987) *Ragnvald Hellgrens konst i pingstkyrkan i Örnköldsvik. Fungerande konst i en modern frikyrka*. Delrapport kurs B4, Konstvetenskap, Umeå Universitet.Handledare Tore Stenström

Granberg, Gunnar (red) (2007) *Konstnärer och teologer om Ny konst i kyrkorummet*. Uppsala: Uppsala stift

Helleland, Mirjam (2010) *Att våga förnya för att förmedla*. Masteruppsats i Konstvetenskap. Uppsala universitet. Handledare Hedvig Brander-Jonsson

Lotta Jonsson (red) (1996) *Stolar talar*. En designresa genom Sverige. Laholm: Trydells tryckeri AB

Jonsson, Sune (1998) *Husen vid himlastigen*. Stockholm: Natur och kultur/LT

Lindahl, Göran (1955) *Högkyrkligt, lågkyrkligt, frikyrkligt i svensk arkitektur*. Stockholm: Svenska kyrkans Diakonistyrelses bokförlag

Nermansdotter, Sara (2010) *Decorations in a Pentecostal church*. Perspective from the humanities, Konstfack. Handledare Christina Zetterlund

Ljunggren, Hans (red) (1992) *Hyddor och Helgedomar i huvudstaden, väckelserörelsens byggnader i Stockholm, 1840-1990*. Uppsala: Almqvist & Wiksell Tryckeri.

Londos, Eva (1983) *Svenskarna Religiösa bilder*, kapitel Religiös huskonst. Jönköping: Jönköpings museum.

Malten, Siri (1976) *Arkitekturen I några av Linköpings frikyrkor*. Uppsats i Konstvetenskap, C1, Stockholms universitet, vårterminen. Handledare Docent Lars-Olof Larsson

Martling, Carl Henric (2004) *Talande tystnad*. Om kyrkans symbolspråk. Abedik, Polen: Artos & Norma bokförlag

Martling, Carl Henric (2005) *Svenskt kyrkolexikon, en kortfattad teologisk uppslagsbok* Skellefteå: Artos & Norma bokförlag.

Odeberg, Hugo och Gilbrant, Thoralf (red) (1967) *Illustrerat Bibel Lexikon*. Bergen: J.W.Eide A/S

Skytte, Göran och Stinissen, Wilfrid (2010) *Ansikte mot ansikte. Samtal om kristen tro*. Finland: Libris Förlag och Artros Bokförlag

Stinissen, Wilfrid (1994) *I dag är Guds dag*. Stockholm: Libris Förlag

Törnberg, Allan och Blomqvist Axel (red) *Filadelfia i Stockholm 40 år*. En krönika i ord och bild.

Waern, Claes (huvudred); Alvarsson, Jan-Åke (red) *Pingströrelsen. D. 2, Verksamheter och särdrag under 1900-talet*. (2007) Örebro: Libris

Artiklar

Hörnmark, Pelle "Lord, Lord, Lord", Pingst.se. Nr 3 Sept. 2010

Nya Dagligt Allehanda, 31 oktober 1930

Osign, "Skandinaviens största samlingslokal nu redo för filadelfisterna", Aftonbladet, 31 okt 1930.

Osign "Lewi Pehrtrus kyrka rymlig och modern", Dagens Nyheter, 1 november 1930

Osign "Lewi Pethrus om sin nya DOMKYRKA", Husmodern, 9 november 1930

Stockholms Dagblad, 31 oktober 1930

Öst-Söderlund, Majken "Bilden är ett sätt att närma sig det utsägliga", Dagen. 30 november 2010.

Øyvind Tholvsen "Kyrkan borde inte avbilda Kristus", Dagen. 3 maj 2006

Elektroniska källor

http://ellsworth.se/hem/produkter/Formgjutning_och_prototyper/Akrylpolymer.aspx

<http://engstrandochspeek.se/>

<http://kalmar.pingst.se/>

<http://maps.google.se/>

<http://pedrali.it>

Intervjuer och brevväxling

Lindgren, Marianne (för byggnadskommittén) E-post 2009-06-23 samt 2009-11-05

Nilsson, Carl-Olof (församlingens ordförande) E-post 2010-12-06

Stenzelius, Roger. Intervju 2009-11-14

Wahlström, Magnus. Intervju 2009-09-22

Bilaga

Enkät 2011-01-17

Enkäten är gjord på referensgruppen, Kalmar; en av församlingen vald grupp bestående av 15 män och kvinnor i olika åldrar. I referensgruppen finns representanter för församlingens olika verksamhetsområden (se sidan 20).

Vad tänker du på när du hör ordet symbolik?

1. En sammanfattande bildlig beskrivning av något som kännetecknar ett sammanhang etc.
2. Bilder
3. Abstrakta bilder som antingen associerar till något flertalet känner till eller är mer öppna och kan ge olika associationer.
4. Gör det lätt att förstå
5. Väcker tankar, inspiration
6. En enkel gestaltning av något som har stor betydelse. En sorts "varumärke"
7. Svenska kyrkan. Katolska kyrkan
8. –
9. Att via enkla symboler kunna kommunicera olika budskap. Många gånger kan symboler skapa väldigt starka reaktioner.
10. Något som i bild och form gestaltar och pekar på viktiga begrepp och sanningar.
11. Bild, form, färg.... Som förstås visuellt
12. Kopplingar mellan händelser och saker till vår tro
13. Budskap som ska presenteras för flera sinnen.
14. En bild eller ett ting som leder tankarna i en riktning men med en öppenhet för olika tolkningar
15. Att kreativt gestalta en djupare sanning. (Jesu liknelser)

Känner du till några kristna symboler?

1. Ja. Fisken. Korset. Vatten. Ankaret. Symbolerna för tro, hopp, kärlek
2. Korset. Fisken. Knäppta händer
3. Ja några: Kors, fisk, sjuarmad ljusstake. Davids stjärna

4. Kors. Fisk a-o
5. Kors, fiskar, bröd m.m

6. Kors, fisk Tro, hopp, kärlek, kyrkan

Tro + hopp + kärlek

många symboler i katolska

7. Fisk, vatten, duva

8. Ja, en del... kors, fisk knutet till det grekiska ordet Kristus (grekiska begynnelsebokstäverna mm....)
9. Ja tex korset och fisken
10. Korset, fisken, triangeln i ett öga, duvan (den helige Ande), INRI
11. Korset, fisken, ankaret, hjärtat. Altaret. Ljuset. Kärlekens röda färg. Rökelsen. Vattnet.
12. Fisk, orm, äpple
13. Ja, korset, fisk, (livets) träd
14. Korset (olika utformningar) krucifix, uppståndelse, "tomaskors"
Fisken- ichtys
Ögat – Guds öga
Triangeln – treenigheten
15. , Duvan, elden, vattnet, vinden mm.

Är symbolik relevant för en modern Pingstkyrka idag? Varför/varför inte?

1. Ja.
2. Ja
3. Ja den är inte bara relevant utan också viktigare än någonsin eftersom den gemensamma kunskapen om kristendomen och dess budskap krymper. De kan hjälpa människor att koppla ord till förståelse.
4. Absolut viktigt
5. Ja
6. Ja, för många människor är vilsna och symboler som bekräftar kan ge ett lugnt o tryggt intryck. Dock viktigt att det är stilrent!
7. Till en viss del. Är rädd för att symboliken tar för stor plats.
8. Ja, absolut vi hör samman med vårt ursprung. Symbol betyder kasta samman, symboler hjälper oss att med trons ögon och på andra sätt än det verbala närma oss Gud... Som själv uttryckt sig både i skapelsen och genom att sända sin son.
9. Ja, absolut! Det finns symboler inom den kristna tron som på ett starkt sätt kan förmedla tro och hopp. Om man ser på hur Jesus förmedlade sina budskap på använde han ofta bilder och liknelser.
10. Definitivt! Ett skäl (förutsatt att vi verkligen använder symbolerna) är att de kan bli något för barn och ungdomar i kyrkan att "hänga upp" sin kunskap om Gud och den kristna tron på.
11. Ja. Gud/skaparen vill tala till alla våra sinnen
12. Ja
13. Ja, människor associerar till dess budskap
14. Ja, bilder blir mer och mer en del av språket, vi har fått vana att tolka bilder och att förstärka ord med bilder. Människor är olika – uppfattar olika – alla sinnen behövs. Dagens människor vill inte få sanningar "skrivna på näsan"
15. Ja! Vi ligger efter i att använda digitala hjälpmedel i tex predikan.

Vad betyder vatten för dig?

1. Liv. Rörelse. Tillväxt. Att släcka törst
2. Liv, harmoni
3. Ro, oändlighet, livgivande
4. Livets vatten
5. Liv
6. Liv
7. Det betyder liv bland annat
8. Vatten uttryckt för Guds källa som släcker människors törst. Dopets vatten som gemensam död/liv förenar oss med Kristus och ger oss Andens gåva (Jesus i Joh 7) Vatten – skapelsen
Dopets vatten – Nya skapelser
9. Vatten betyder liv och kraft för mig
10. Se ovan. "Han för mig till vatten där jag finner ro" (Ps 27) Det är också en bild på levande vatten, vatten som ger liv, väcker till liv och inspirerar. Dessutom: Törstsläckare – människan är obotligt religiös och vill släcka sin törst...
11. ro
friskhet
renhet
12. Mycket. Källan till liv
13. Livgivande och rogivande
14. Liv, renhet, lugn, evighetsperspektiv/kretslopp
15. Vatten i glaskonstverk innebär ju en del jobb (jmf akvarie) Annars avkoppling, lugn & ro

Vad tror du att vatten representerar för Kalmar Pingstförsamling?

1. Fylla på med liv
2. Se ovan. Det kan skapa en rofylld miljö
3. En källa till ett meningsfullt liv
4. Dopet. Guds källa/ord
5. Liv, rening
6. Liv
7. Ingen uppfattning
8. Både anknyter till dopets verklighet där Gud handlar med oss och till upplevelsen av helig ande...
9. Jag hoppas och tror att det får representera en nystart för många kalmarbor genom dopet.
10. Den frågan var värre! Hoppas att det jag svarade på förra frågan skulle kunna gälla också för församlingen.
11. Dopets vatten/att begravas och stå upp till ett nytt liv med Jesus
12. Närheten till havet
13. Vatten och närheten till kusten har stor betydelse för människorna här.
14. Dopet
Guds källa – livet
Evigheten

15. Om man tänker Joh 7. Där den helige Anden är det levande vattnet önskar vi att det ska komma ner till oss och ut till andra människor.

Vilka frågor är viktigast för Kalmar pingstförsamling idag 2011?

1. Att människor i vår stad får lära känna JESUS. Att redan kristna får växa och att Guds kraft förenar.
2. Hur vi kan få Guds ord att bli levande (relevant) för fler människor.
3. Att vara en relevant och attraktiv miljö för kalmarbon "på gatan"
4. Öppenhet
gemenskap
5. Öppenhet
6. Att nå nya människor Att vara en öppen församling som attraherar många olika människor i alla åldrar
7. Att människor får ett personligt möte med Jesus
8. Att bli en församling som genom gudstjänst och liv drar nya människor till Kristus... Att Guds Ande får utrusta oss och göra oss till vittnen om Guds kärlek genom liv, ord och gemenskap...
9. Att kunna nå ut till Kalmar borna på ett bra sätt och få vara Jesu ansikte utåt.
10. Samling kring uppdraget att förkunna Kristus för Kalmarborna. Samling kring vår satsning på den nya kyrkan.
11. Att vara en öppen famn/inbjudande för alla
Ta emot kärlek och ge vidare
att bli mindre anonym/känd för dess medlemmar bryr sig om människor med behov
12. Vinna fler för Jesus, och i detta arbete behöver vi en ny kyrka
13. Öppenhet, alla människor är välkomna. Guds kärlek till alla människor.
14. Relationer inåt – uppåt – utåt
15. (Cirkel) gemenskap som inte är sluten
Fokus på att möta/fokusera på Gud
Att det ska få gå vidare... Visa Guds kärlek genom handling.

TACK!

Zandra Ahl
Bea Hansson
Emma Göransson
Simon Whitfield
Johan Paalzow
Reino Björk

Solveig och Bengt Gustavsson
Marianne Gustavsson
Lilian de Souza
Helen Davidsson
Lotta Hansson
Malin Svendenius
Malin Klasson
Marta Maria Huici
Erika Glawe

Magnus Wahlström
Miriam Helleland
Åke Olofsson

Jan Wolf på Gemaxglas, Kalmar
Församlingen i Kalmar för ert förtroende
Carl-Olof Nilsson
Marianne Lindgren

Mina klasskamrater och vänner i verkstan för råd och stöd!